

PARADOKS EKONOMİ, SOSYOLOJİ VE POLİTİKA DERGİSİ

PARADOKS ECONOMICS, SOCIOLOGY AND POLICY JOURNAL

ISSN: 1305-7979

2020, Cilt/Vol: 16, Sayı/Issue :1, Page: 75-102

Editörler / Editors in Chief

Prof. Dr. Elif KARAKURT TOSUN
Prof. Dr. Sema AY
Doç. Dr. Hilal YILDIRIR KESER

TARANDIĞIMIZ INDEXLER

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors. None of the contents published cannot be used without being cited.

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof.Dr.Sema AY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof.Dr.Elif KARAKURT TOSUN
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Prof.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Prof. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Mariah EHMKE (University of Wyoming)
Doç.Dr. Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Doç.Dr. Hilal YILDIRIR KESER (Bursa Teknik Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof. Dr. Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)
Prof. Dr. Bülent GÜNŞOY (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Prof.Dr.Ahmet MUTLU (Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Prof.Dr.Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Doç.Dr.Rasim AKPINAR (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)
Doç. Dr. Gül ATANUR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Tülin ASLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU (Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Mithat Arman KARASU (Harran Üniversitesi)
Doç. Dr.Mustafa KOCALOĞLU (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet MUTLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Dr. Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Doç. Dr. Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)
Dr. Öğr.Üyesi Işın KIRIŞKAN (Giresun Üniversitesi)
Dr. Öğr.Üyesi Burcu ÖNGEN BİLİR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ersoy SOYDAN (Kastamonu Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan ÖZALTIN (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)
Dr. Enes Battal KESKİN (Uludağ Üniversitesi)

SAĞLIKLI KENTLER İÇİN KAMUSAL MEKANLARDA KATILIMCI TASARIM YAKLAŞIMLARI: BURSA ALTIPARMAK MEYDANI VE STADYUM CADDESİ ÖRNEĞİ

PARTICIPATORY DESIGN APPROACHES IN PUBLIC SPACES FOR HEALTHY CITIES: THE CASE OF BURSA ALTIPARMAK SQUARE AND STADYUM STREET

Serpil KIZILOĞLU

Peyzaj Mimarı (M.Arch.)

Doç. Dr. Sibel POLAT

Bursa Uludağ Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

ÖZET

Her türlü sosyal ve kültürel sınıftan, farklı özelliklere sahip insanların bir araya geldikleri, sosyalleştikleri, fiziksel ve psikolojik rahatlama imkanı buldukları kamusal mekanlar, sağlıklı kentlerin ve toplumların oluşmasında önemli bir role sahiptir. Ancak günümüzde kontrolsüz bir şekilde gelişen kentler nicelik ve nitelik açısından yeterli kamusal mekanlar sunmadığı gibi, kamusal yaşamı da köreltmektedir. Buna ek olarak, kamusal mekanların geliştirilmesinde ve tasarımında kullanıcıların beklentilerinin dikkate alınmaması, ortaya çıkan mekanların kalitesini ve kullanımını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu çalışmada, sağlıklı kentler ve toplumlar için kamusal mekan tasarımında katılımcı yaklaşımların önemi tartışılmaktadır. Çalışmanın amacı, Bursa Altıparmak Meydanı'ndaki ve Stadyum Caddesi'ndeki sorunları katılımcı bir yöntemle tespit etmek ve bunlara yönelik kullanıcı odaklı tasarım önerileri geliştirmektir. Bu kapsamda Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı'na üye olan İskoçya'da kamusal mekanların kalitesini kentlilerin bakış açısından ölçmek için Architecture and Design Scotland (A&DS) tarafından geliştirilen yer standardı aracı kullanılarak, 100 kişi ile anket çalışması yapılmış ve çalışma alanındaki fiziksel ve sosyal sorunlara yönelik tasarım önerileri geliştirilmiştir. Yaya erişilebilirliğinin artırılması, otopark alanlarının düzenlenmesi, açık yeşil alanların ve farklı mevsimlerde kullanılacak sosyal aktivite mekanlarının artırılması, karma kullanımlı, gece-gündüz yaşayan, güvenli alanların oluşturulması ve tüm bu çalışmaların kentlilerle birlikte yapılması şeklinde özetlenebilecek bu önerilerin Sağlıklı Kentler konusunda Türkiye'de öncü olan Bursa kentinin Altıparmak Meydanı'nın ve Stadyum Caddesi'nin katılımcı bir bakış açısıyla dönüştürülmesi açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlıklı Kentler, Açık Kamusal Mekanlar, Yer Standardı Aracı, Bursa Altıparmak Meydanı ve Stadyum Caddesi

ABSTRACT

Public spaces where people from different cultural and social classes come together, socialize and have opportunity to relax physically and psychologically, play important roles in creating healthy cities and communities. However, today uncontrolled growing cities do not provide sufficient public spaces in terms of quantity and quality, but also weaken public life. In addition, the failure to take into account the expectations of users in the development and design of public spaces adversely affects the quality and use of these spaces. In this study, the importance of participatory approaches in public space design for healthy cities and societies is discussed. The aim of the study is to determine the physical and social problems related to Bursa Altıparmak Square and Stadium Street with a participatory method and to develop user-oriented design recommendations for the case study area. One hundred people were surveyed by place standard tool which was developed by Architecture and Design Scotland (A&DS) in Scotland to measure the quality of public spaces from the viewpoint of citizens. At the end of the study, different design recommendations were developed to solve the physical and social problems in the case study area. Providing pedestrian accessibility, arranging parking spaces, increasing the quantity and quality of open green areas and social activity spaces that can be used in different seasons, developing mixed-used, lively and safe districts, and to do these with the citizens were featured as the main recommendations which can contribute to the participatory regeneration of Altıparmak Square and Stadium Street in Bursa, as the pioneer of Healthy Cities in Turkey.

Keywords: Healthy Cities, Public Open Spaces, Place Standard Tool, Bursa Altıparmak Square and Stadium Street

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Avrupa Bölge Ofisi tarafından sağlıklı kentler geliştirmek ve daha fazla kente ulaşarak bu kentlerin aralarındaki iş birliğini arttırmak hedefiyle 1987 yılında ‘Sağlıklı Kentler Projesi’ geliştirilmiştir. Sağlıklı kentler; yaşayan, nefes alan, büyüyen, sürekli değişen bir iç dinamiğe sahip, karmaşık bir yapıda, çevresini geliştirebilen ve kaynaklarını genişletebilen kentler olarak tanımlanmıştır. Bunlar; yalnızca belirli bir sağlık düzeyine ulaşmış değil, sağlık bilincine sahip ve onu geliştirmek için çaba harcayan kentlerdir. İstihdam sağlayıcı, doğal ve tarihi çevreyi koruyan, bir kimliği olan ve bu kimliği korunan, afetlere karşı güvenli, satın alınabilir ve yaşam kalitesi yüksek konut çevrelerinin yer aldığı, eğitim, sağlık gibi hizmetleri güçlü, yeterli açık kamusal alanları sağlayan, bölgede yaşayanlar arasında sosyal ilişkileri güçlendiren ve planlı olarak gelişen kent, sağlıklı bir kenttir.

Sağlıklı kentlerin sahip olması gereken nitelikler;

- Temiz ve güvenilir fiziksel çevre,
- Sürdürülebilir ekosistem,
- Güçlü, katılımcı, destekleyici, denetleyici, kaynaklara erişim ve haberleşme imkanı olan bir toplum,
- Bütün şehrin fertlerinin temel ihtiyaçlarının (yemek, su, barınak, gelir, güvenlik ve iş) karşılanması,
- Çok yönlü ve canlı bir ekonomi,
- Kültürel ve biyolojik mirasıyla uyumlu, tarihi değerlerini ve kimliğini koruyan bir kent,
- Herkesin yararlanabileceği düzeyde kamu sağlığıdır (Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği 2018).

Sağlıklı kentler projesi kapsamında yapılan çalışmalar farklı temalara odaklanan 5 yıllık fazlar şeklinde devam etmektedir (Anonim 2005a). Bunlar arasında 7. ve son faz; Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi hedeflerinden sürdürülebilir kent ve yaşam alanları oluşturmayı temel alarak hedeflerini ve stratejilerini oluşturmuştur. Bu kapsamda herkes için sağlığı ve refahı geliştirmek ve sağlık alanındaki eşitsizlikleri azaltmak hedefine ulaşmak için yönetim ve katılımı iyileştirmek, eşitlik ve toplumsal refahı geliştiren kentsel mekanlar tasarlamak ve insana yatırım yapmak temel stratejik yaklaşımlar olarak belirlenmiştir (Anonim 2018a). Bu yaklaşımları temel alarak DSÖ ağ çalışmaları

kapsamında Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı'na üye olan İskoçya'da mekan sağlığını ve kalitesini ölçmek için bir araç geliştirilmiştir. Architecture and Design Scotland (A&DS) tarafından geliştirilen yer standardı aracı, kamusal mekanların fiziksel, sosyal ve ekonomik özellikleri bakımından kalitesini kentlilerin bakış açısından değerlendirmeye yarayan katılımcı bir araçtır ve İskoçya'nın birçok kentinde farklı ölçeklerde uygulanarak kamusal mekanlardaki sorunların tespit edilmesinde başarılı sonuçlar vermiştir.

Gerçekten de sağlıklı kentlerin ve toplumların oluşmasında kamusal mekanların varlığı, niteliği ve çeşitliliği büyük önem taşımaktadır. Kamusal mekanlar kentlerin hareketlilik, kullanım, sosyalleşme ve kimlik alanlarını oluşturmaktadır. Bu mekanlar, kamusal hizmetlere ve donatılara erişim sağlayan, sosyal ve kültürel faaliyetleri, sportif ve ticari etkinlikleri içeren, tesadüflerin oluşturduğu üretkenlikleri ortaya çıkaran, farklı toplulukların kültürlerinde ortak noktalar bulmalarını sağlayan, insanlar arası ilişkileri arttıran, sahip oldukları tarihi katmanlarla, mimari ve kentsel formlarla kent kimliğinin oluşmasında önemli bir rol oynayan, kente anlam kazandıran alanlardır (Gökgür, 2008). Kamusal mekanlar arasında caddeler ve meydanlar hareket kanalları ve toplanma alanları olmalarının yanında içerdikleri etkinliklerle, eylemlerle hem sosyalleşme ve uzlaşma sağlayarak, hem de yapılı çevre içinde insanlara yürüyüş, bisiklet sürme, spor yapma, eğlenme, dinlenme, hava alma imkanı sunarak toplumun fiziksel ve ruhsal sağlığını geliştirir. Bununla birlikte günümüzde hızlı nüfus artışı ve kentleşmeyle birlikte bina yüksekliklerinin artması, trafik yoğunluğu, bakımsızlık ve özelleştirme kamusal mekanların giderek terkedilmesine veya birer geçiş alanına/kavşağa dönüşmesine neden olmaktadır. Buna ek olarak kamusal mekanların katılımcı bir yaklaşımla tasarlanmaması ve yönetilmemesi, kent ve toplum sağlığı açısından bu mekanların peyzaj değerleriyle birlikte sahip oldukları potansiyellerini ve mekansal kalitelerini düşürmektedir. Bu noktada sağlıklı kentler için kamusal mekanlarda katılımcı tasarım önemli bir çalışma alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Sağlıklı kamusal mekanlar geliştirmek bugün pek çok kentte olduğu gibi ülkemizde ilk olarak DSÖ'nün Sağlıklı Kentler Projesi'ne kabul edilen ve 2005 yılında Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği'nin kurulmasına öncülük eden Bursa'da da önemli bir hedef olarak karşımıza çıkmaktadır (Anonim 2005a). Özellikle son yıllarda Bursa kent merkezinde yapılan yayalaştırma ve cephe sağlıklılaştırma projeleri kamusal mekan kalitesi üzerine güncel çalışmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Bu kapsamda makalede Bursa kent merkezini İzmir Caddesi'ne bağlayan Altıparmak Meydanı ve Stadyum Caddesi çalışma alanı olarak seçilmiştir. Bursa için tarihi bir öneme sahip olan çalışma alanı, zaman içerisinde araç trafiğine hapsolmuş, yaya kullanım yoğunluğunu, eski önemini, kullanım amacını kaybetmiş ve dönüşüm eğilimi içinde olan bir alandır. Son yıllarda alanda yapılan yeni düzenlemeler bu alanın kullanıcılar tarafından nasıl değerlendirildiğine yönelik bir araştırma yapılmasını gerektirmektedir.

Bu çalışmanın amacı, sağlıklı kentlerin ve toplumların oluşmasında, kamusal mekanlarda katılımcı tasarımın önemini vurgulamak ve yeni bir katılımcı analiz tekniği olarak geliştirilen yer standardı aracını kullanarak Bursa-Altıparmak Meydanı'ndaki ve Stadyum Caddesi'ndeki tasarım sorunlarına yönelik çözüm önerileri geliştirmektir. Çalışmanın, gelecekte yapılacak kamusal mekan tasarımı çalışmalarında bir rehber niteliği taşıyacağı, çevresel, sosyal, ekonomik sürdürülebilirliğe katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. KAMUSAL MEKANDA/YERDE KALİTE

Mekansal kalite, bir mekanın kullanıcıların hangi ihtiyaçlarını, ne kadar ve nasıl karşılayabildiği ve onların davranışlarını nasıl yönlendirdiği ile doğrudan ilişkili bir kavramdır (Kahraman, 2014). Sağlıklı kentlerin oluşturulmasında mekansal kalitenin sağlanması temel bir gerekliliktir. Özellikle toplumun

her kesimine açık olan, kentsel ve toplumsal yaşam içinde insanların çeşitli gereksinimlerine cevap veren ve ortak toplumsal kuralların geçerli olduğu kamu mülkiyetindeki kentsel mekanlar olan açık kamusal mekanların kalitesi kent ve toplum sağlığını etkileyen önemli bir tartışma alanıdır.

Açık kamusal mekanlarda kaliteyi etkileyen kriterler üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Carr ve arkadaşları (1992) kullanıcıların bir kamusal dış mekandan memnun olmaları için beş temel gereksinime ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Bunlar; konfor, dinlenme, pasif etkileşim, aktif etkileşim ve keşfetme duygusu yaratma olarak sıralanmıştır. Whyte (2000) başarılı bir kamusal mekanın dört temel özelliğine değinmiştir. Bunlar; ulaşılabilirlik, aktivite çeşitliliği, mekan konforu, iyi imaj, sosyal etkileşim sağlama şeklinde özetlenebilir. Kamusal mekanlarla ilgili araştırma, planlama, tasarım ve eğitim kuruluşu olan Project for Public Spaces (PPS) başarılı mekanları tanımlayan bir diyagram geliştirmiştir. Diyagramın iç halkası, bir yerin sahip olması gereken temel özellikleri ifade eder: Bunlar; sosyallik, kullanım ve aktiviteler, erişim ve bağlantılar, konfor ve imajdır. Bu temel özellikler kendi içinde önce soyut niteliklere, bu soyut nitelikler de ölçülebilir verilere ayrılmaktadır (Project for Public Spaces, 2002). Ayrıca PPS, başarılı meydanların imaj ve kimlik sahibi olma, çekici ve gidilmek istenilen yer olma, konforlu ve esnek tasarımlı olma, mevsimlik stratejiye sahip olma, erişilebilir ve birçok noktadan ulaşılabilir olma, iç ve dış sınıra sahip olma, iyi yönetilme ve çeşitli sermaye kaynaklarıyla desteklenebilir olma ilkelerine göre tasarlanması gerektiğini belirlemiştir (Project for Public Spaces, 2005). Carmona ve arkadaşları da (2003), kentsel tasarımın morfolojik, algısal, sosyal, görsel, işlevsel ve zamansal boyutları üzerinden bütünsel bir yaklaşımla kamusal mekanlarda kalitenin sağlanabileceğini belirtmiştir. Gehl (2004), kamusal mekanlar için algıya ve insan ölçeğine dayalı on iki kalite kriteri belirlemiş, kamusal mekanların sahip olması gereken nitelikleri; koruma, konfor ve hoşnutluk olarak üç bölümde ele almıştır. Koruma; mekanın trafik ve kazalara, suç ve şiddete ve farklı iklim koşullarına karşı sunduğu olanaklardır. Konfor; mekanın yayalara yürüme, ayakta durma/bekleme, oturma, görme, konuşma ve dinleme, oyun ve egzersiz imkanları sunmasıdır. Hoşnutluk ise; mekanın insan ölçeğine uygunluk, iklimin olumlu özelliklerinden faydalanma ve pozitif duyuşal deneyimler sunmasıdır. Kahraman (2014) ise, işlevsel, estetik, ekonomik ve teknik olarak sınıflandırılan mekansal kalite kriterlerinin kamusal mekanlara da uyarlanabileceğini ifade etmiştir. Uzgören ve Erdönmez (2017), literatürdeki çalışmaları derleyerek kamusal mekan kalitesini oluşturan bileşenleri; sosyal etkileşim, fiziksel kalite, psikolojik konfor ve güvenlik altında sınıflamışlardır. İnceoğlu ve Aytuğ (2009), son yıllarda mekan kalitesi kavramı yerine, yer kalitesi kavramının öne çıktığını, artık bu konudaki araştırmaların yerin ruhu felsefesiyle birlikte ve yer bağlamı çerçevesinde ele alındığını belirtmiştir. Bu kapsamda incelenecek yerin doğal ya da fiziksel özellikleriyle beraber, yerel yaşam ve kullanıcı özelliklerinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamıştır. Görüldüğü gibi, yer kalitesi temel olarak kullanıcı gereksinimlerinin ne kadar ve nasıl sağlandığı ile ilişkilidir. Bu gereksinimlerin doğru bir şekilde tespit edilmesi kamusal mekanların analiz ve tasarım sürecine toplumsal katılımı mümkün kılacaktır.

2.1. Toplumsal Katılımın Temel Değerleri, İlkeleri ve Dereceleri

Toplumsal katılım, vatandaşların kendilerini ve hedeflerini taban düzeyinde örgütlediği ve karar verme sürecini etkilemek için sivil toplum örgütleri aracılığıyla birlikte çalıştıkları toplum temelli bir süreçtir (Holdar ve Zakharcenko 2002, s.15). Toplumsal katılım farklı derecelerde sağlanabilir. Arnstein'in (1969, s.217) vatandaş katılımı merdiveni; yönlendirme, iyileştirme, bilgilendirme, danışma, teskin etme, ortaklık, temsili yetki ve vatandaş kontrolü olmak üzere sekiz aşama tanımlamaktadır. Yönlendirme ve iyileştirme basamaklarında amaç, vatandaşın planlamaya katılımını veya program yürütmesini

sağlamak değil, g¼c sahiplerinin katılımcıları eğitmesi veya iyileştirmesidir. Bilgilendirme ve danışma, vatandaşın duymasına ve duyulmasına izin verir, fakat vatandaş g¼c sahiplerinin onların g¼r¼řlerini dikkate alıp almadığını garanti edemez, bu nedenle yapılanlar g¼stermelidir. Teskin etme, yapmacıklığın en ¼st aşamasıdır, ortama g¼re değişebilen kurallar halkın ¼neri vermesine izin verir, ama g¼c sahipleri karar verme hakkına sahiptir. Merdivenden yukarı ¼ıktıkça karar almada vatandaşın g¼c¼ artar. Vatandaşlar, geleneksel g¼c sahipleriyle g¼r¼řme ve pazarlığa ortaklık sayesinde olanak bulur. En ¼stteki temsili yetki ve vatandaş kontrol¼nde, vatandaşlar karar almada ya da y¼netim g¼c¼nde ¼ođunluđu sağlayarak yer edinir.

1990 yılında kurulan ve halk katılımının gelişmesini destekleyen International Association for Public Participation (IAP2, 2018) toplumsal katılımın ¼c ¼nemli ayağı olduğunu ifade etmektedir. Bunlar toplumsal katılımın temel değerleri, etik kodları ve katılım spektrumudur. Toplumsal katılımın temel değerleri; beklentileri ve katılım s¼recini tanımlar, bir karardan etkilenenlerin karar alma s¼recine dahil olma hakkına sahip olduğu inancına dayanır ve halkın katkısının alınan kararı etkileyeceği y¼n¼ndeki vaatleri i¼erir. Karar alıcılarla birlikte t¼m katılımcıların ihtiya¼ ve ¼ıkarlarını tanıyarak ve bunlarla iletişim kurarak s¼rd¼r¼lebilir kararları teşvik eder. Bir kararla ilgilenen veya bundan etkilenen potansiyel kişilerin katılımını araştırır ve kolaylaştırır, katılımcıların katılımlarını nasıl tasarlamak istediklerine y¼nelik girdileri araştırır. Katılımcılara anlamlı bir şekilde katılmaları i¼in ihtiya¼ duydukları bilgileri sağlar, katılımcıların girdilerinin kararı nasıl etkilediğini iletir. Toplumsal katılımın etik kodları, katılım s¼recinin ilkelerini tanımlar. Bunlar ama¼, uygulayıcının rol¼, g¼ven, toplumun rol¼, a¼ıklık, s¼rece erişim, topluma saygı, taraf tutma, sorumluluk, uygulama desteğidir. Katılım spektrumu ise, toplumun katılım d¼zeylerini bilgilendirme, danışma, dahil etme, işbirliği yapma ve yetki verme şeklinde beş d¼zeyde tanımlar. Ayrıca IAP2 her d¼zeyde toplumsal katılımın nasıl sağlanacağına dair bazı ara¼lar sunar. Bilgilendirme d¼zeyinde; bilgi notları, internet siteleri, herkese a¼ık davetler, danışma d¼zeyinde; halk yorumları, odak gruplar, anketler, halk toplantıları, dahil etme d¼zeyinde; ¼alıřtaylar, m¼zakereci oylamalar, işbirliği d¼zeyinde; vatandaş danışma kurulları, uzlaşı oluşturma, katılımcı karar alma ve yetki verme d¼zeyinde; vatandaş j¼rileri, oylamalar ve temsilci kararları kullanılabilir (IAP2, 2018). Bu ¼alıřmada, kamusal mekan tasarımına toplumsal katılım danışma d¼zeyinde sağlanmış, bunun i¼in yer standardı aracı kullanılarak kentlilerle anketler yapılmıştır.

3.KAMUSAL MEKAN KALİTESİNİ ARTTIRMAYA Y¼NELİK KATILIMCI TASARIM YAKLAşIMLARI VE YER STANDARDI ARACI

G¼n¼m¼zde katılımcı tasarımın gerekliliği farklı alanlarda pek ¼ok kesim tarafından kabul edilmektedir. T¼m paydaşların tasarım s¼recine dahil olduğu yaklaşım olan katılımcı tasarım; kentlerin/ mekanların toplumsal ihtiya¼lar/beklentiler doğrultusunda planlanmasını ve tasarlanmasını, yaşam/me kan kalitesinin y¼kseltilmesini ve yapılan için/ tasarlanan mekanın sahiplenilmesini sağlar. B¼ylece daha ger¼ekçi beklentiler oluşturarak ve değişime direnci azaltarak, başarısızlık riskini ve dolayısıyla maliyetini azaltır. Akt¼rlerin g¼c¼l¼ y¼n¼lerinin ve becerilerinin etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayarak, daha aktif ve ¼zg¼venli vatandaşlar yaratır. Toplum i¼inde g¼c¼l¼ bağlar oluşturarak topluluk duygusunu geliştirir. Tasarımcı ve toplum (t¼m akt¼rler) arasında g¼ven odaklı yeni ilişki bi¼imleri geliştirir (Scottish Community Development Centre, 2015, s.6-7, Sanoff, 2000, s.9, Participate in Design, 2018).

Katılımcı tasarım s¼recinde toplumun t¼m ¼yeleri -direkt olarak tasarımdan etkilenenlerden, yerel iş sahiplerine- projeyi etkileme g¼c¼ olan yasal paydaşlar olarak kabul edilir. Bu s¼re¼te en k¼c¼k grupla

işe başlamak, yerel ve güvenilir bir ortak bulmak, insanlar gelmezse gidip onları bulmak, halkın anlayacağı dilde konuşmak, görsellerle iletişim kurmak, herkesin bir fikir/çözüm oluşturmaya imkan vermek, yöneticilerin katılımcılarla aynı seviyede olmasını sağlamak, hızlı kazanımlara ve somut çıktılara odaklanmak, insanlara fikirlerini ifade etmeleri için yardımcı olmak, insanlardan boşlukları doldurmalarını istemek, bitmiş bir ürün sunmamak, insanların uzmanlıklarını kullanmalarını sağlamak, insanları yetenek ve bilgilerini geliştirmeleri için desteklemek temel ilkeler olmalıdır (Participate in Design, 2018).

Bu bağlamda planlama ve kentsel tasarım sürecine toplumsal katılımı ilgili çalışmalar ilk olarak 1960'lardan itibaren Modernizmin yarattığı mekansal standartlaşmaya bir tepki olarak başlamıştır. 1960-1985 döneminde, çalışma saatlerinin azalması ve boş zaman toplumunun doğması, pek çok ülkede merkezi otoriteye karşı yapılan gösterilerle kamusal mekanların politik öneminin gündeme gelmesi, insan haklarıyla ilgili gösterilerin planlama ve mimarlıkta kullanıcının önemini ortaya çıkarması kamusal mekan/yaşam çalışmalarını tetiklemiştir. 1985-2000 döneminde küreselleşme, kentler ve toplumsal yapı üzerinde hakimiyet kurmaya başlamış, kentsel rekabetin artması ile çekici kentler sunma çabaları artmış, sürdürülebilir kentleşme bağlamında çevre dostu-yaya öncelikli ulaşım biçimleri önem kazansa da, kamusal mekanlar özelleşmeye ve ticarileşmeye başlamıştır. Günümüzde ise; kamusal yaşamda yürünebilirlik ve güvenlik kavramları önem kazanmış, sağlık sorunları karşısında kamusal mekanın rolü sorgulanmaya başlamış ve kamusal mekanın kamuoyu oluşturma gücü üzerine çalışılmaya başlanmıştır (Gehl, 2013). Bu süreçte katılımcı kamusal mekan tasarımı konusunda farklı katılım tekniklerini içeren yöntemler ve araçlar geliştirilmiştir. Bunlar arasında özellikle Gehl'in, Sepe'nin, CA-BE'nin ve PPS'in çalışmaları öne çıkmaktadır.

Gehl (2011) kamusal mekandaki kalitenin ölçülmesinde insan ölçeğini temel etken olarak tanımlamış, kentsel yaşamın kalitesini arttırmak için yayalara ve bisiklet kullanıcılarına odaklanmayı tercih etmiştir. Bu bağlamda kamusal mekanlarda analiz yöntemi olarak; sayma, haritalama, takip etme ve izleme, bırakılan izlerin tespit edilmesi, fotoğraflama, günlük tutma ve test yürüyüşlerini kullanmıştır. Buradaki amaç hem kullanıcıyı anlamak, hem de kullanıcı olmaktır. Ayrıca kamusal mekanlar için algıya ve insan ölçeğine dayalı on iki kalite kriteri aracını oluşturmuştur. Bu araç, kullanıcıların katıldıkları kentsel safarilerde (belirli rotaları olan yürüyüş turları) her bir kritere puan vererek, seçilen alanı değerlendirmelerini sağlamaktadır (Gehl, 2004).

Sepe (2013) kamusal mekan tasarımında The Place Maker Method (Yer Yapma Yöntemi) olarak adlandırdığı yöntemde, beş analiz ve üç tasarım aşaması kullanmıştır. Analiz evreleri; ileriye yönelik beklenti analizi, kentsel elemanların algısal yönden tanımlanması, geleneksel planimetre analizi, anket çalışmaları ve elde edilen tüm verilerin birleşiminden oluşan karmaşık analiz haritasının hazırlanmasından oluşmaktadır. Tasarım evreleri ise, kimlik kaynaklarının belirlenmesi, anketlere dayalı planlama kararları ve tasarım müdahalelerinin tanımlanarak projenin oluşturulmasıdır.

İleriye yönelik beklenti analizi, mekanın ilk izlenimine yönelik gözlemlerden oluşmaktadır. Bu aşamada binalar, kentsel yeşil alanlar, anıtlar, alandaki ulaşım türleri ve kullanıcı profili belirlenmekte ve bu veriler harita üzerine işlenerek ön fikir haritası oluşturulmaktadır. Kentsel elemanların algısal yönden tanımlanmasında, genel, algısal, grafik, fotoğraf ve video çalışmaları ile elde edilen verilerle görsel harita oluşturulmaktadır. Geleneksel planimetre analizinde, mekanın niteliğine bağlı olarak; karakteristik unsurları ve alanla ilişkilerini tanımlamak için kentsel ölçekte ve mekan ölçeğinde geleneksel haritaların analizinden çıkarımlarla mekanın bileşenlerine yönelik bir harita oluşturulur. Anket çalışmaları, araştırmaya katılmayan, mekanı sadece kullanıcı gözüyle tanımlayan bölgedeki kullanıcı ve ziyaretçilerle yapılmaktadır. Karmaşık analiz haritası, tüm bu analiz evrelerinden toplanan verilerin harita üzerinde

işaretlenmesiyle elde edilir. Tasarım evrelerinden ilki, çalışma alanındaki kimlik öğelerinin araştırılmasıdır. Karmaşık analiz haritası bu aşamada mevcut kaynakların tespit edilmesine yaramaktadır. İkinci aşamada, kullanıcılarla yapılan anket çalışmalarının sonucu değerlendirilip; son olarak, kimlik kaynaklarını geliştirmek üzere gerçekleştirilecek müdahaleler ve proje hipotezinin odaklandığı konular tespit edilir. Bu aşamada sonuç ürün olarak proje teklifi hazırlanır (Sepe, 2013).

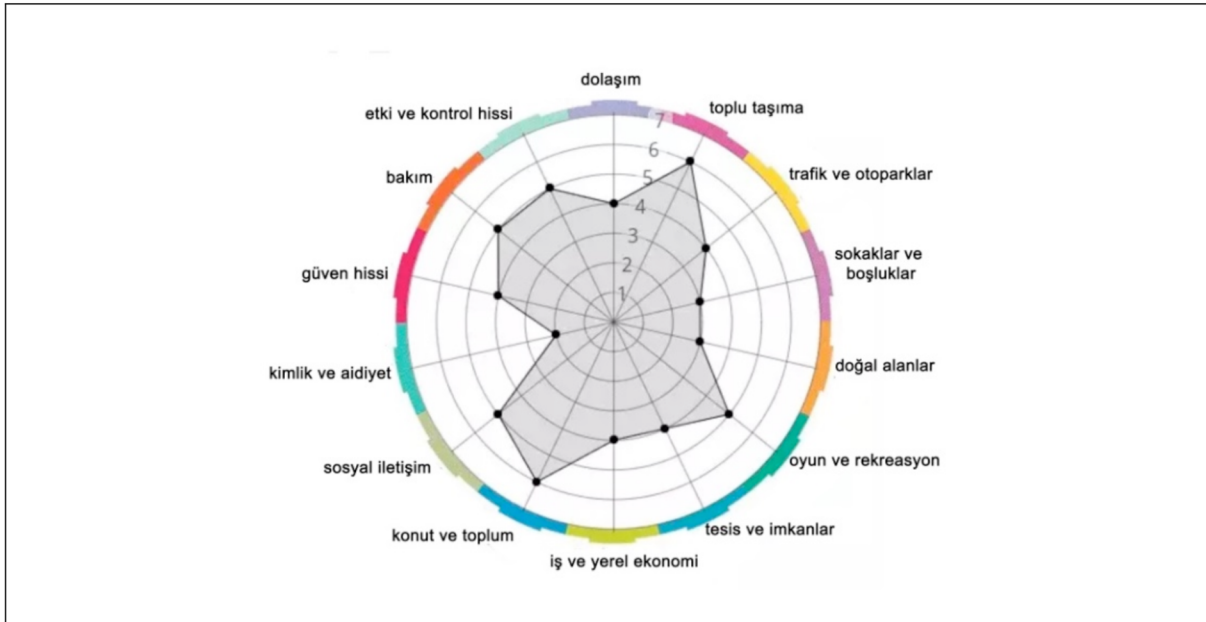
CABE (2007), kamusal mekan çalışmalarıyla ilgili Spaceshaper (mekan şekillendirici) adında bir araç geliştirmiştir. Spaceshaper, toplulukların ve profesyonellerin kullanabildiği, kamusal mekan kalitesini ölçmeye yönelik bir araçtır. Giriş, kullanım, diğer insanlar, bakım, evre, tasarım ve görünüş, topluluk ve siz Spaceshaper'ın sekiz belirli kavramıdır. Bu çalışmada öncelikle çalışmaya katılanlar mekanda do-laştırılır ve sonrasında mekana yönelik anket uygulanır. Anket sonuçları diyagrama işaretlenerek Spaceshaper diyagramı oluşturulur. Bu araç, mekanla ilgili çalışmalarda kullanıcı ve profesyonelleri bir araya getirmeye, mekanın güçlü ve zayıf yönlerini tespit etmeye, zaman içerisinde insanların mekanla ilgili görüşlerindeki değerliimleri belirlemeye, alanın kullanıcı ihtiyaçlarını ne kadar karşıladığını ölçmeye, kullanıcılar için mekanla ilgili en önemli olan konuyu belirlemeye ve mekanda iyileştirmeler için yeni fikirler oluşturmaya yaramaktadır.

PPS grubu tarafından mekan kalitesinin llmesi ile ilgili oluşturulan yer diyagramında kullanım ve aktiviteler, konfor ve imaj, erişim ve bağlantılar ve sosyallik olmak üzere 4 başlık belirlenmiştir. Her bir başlığın altında o konuya yönelik sorular yer almakta ve kullanıcılardan bu sorulara cevap vermeleri istenmektedir (Project for Public Spaces, 2002). Placemaking (yer yapma) süreci daha fazla kullanıcının dahil olması açısından 5 aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalar; mekanın tanımlanması, mekanın değerlendirilmesi ve mekandaki sorunların belirlenmesi, mekanla ilgili vizyonun oluşturulması, mekanda kısa süreli, deneme amaçlı uygulamaların yapılması ve mekanın uzun vadeli olarak geliştirilmesidir. İlk olarak; çalışma alanı ve bu mekanla ilgili çalışmaya katılacak kullanıcı ve uygulamacılar belirlenmektedir. Burada kullanıcıların sadece sürece dahil olması değer, aynı zamanda güçlü bir ortak olması hedeflenmektedir. İkinci aşamada; katılımcılarla bir toplantı düzenlenir. Katılımcılar gruplar halinde mekanı gezererek, birbirleri ile elde ettikleri gözlemleri paylaşırlar. nc aşamada; elde edilen bilgiler ile mekana yönelik ortak bir vizyon oluşturulur. Dördüncü aşamada; bu vizyonu eyleme geçirmek için kısa vadeli deneme amaçlı zmler uygulamaya geçirilerek, çalışmanın başarısı llr. Son aşamada ise; mekan için oluşturulan projenin zaman içerisindeki işleyişi gözlemlenir ve deđerliēen koşullara göre bazı müdahalelerle mekanın uzun vadede başarılı olması ve kullanımının artması sağlanır (Project for Public Spaces, 2017).

Kamusal mekanlardaki kalitenin llmesine ait diğer bir güncel yaklaşım ise; İskoçya'da Architecture and Design Scotland (A&DS) tarafından geliştirilen yer standardı aracıdır (şekil 1). Bu yöntem kentin içinde zamanla önemini ve işlevini yitirmiş, terkedilmiş mekanlara, fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan canlılık kazandıracak müdahalelerde bulup, bu kent parçalarındaki kamusal mekanları organize ederek insan kullanımını arttırmayı hedeflemektedir. Bir yerin mevcut ve potansiyel/güçlü yanlarını iyi tespit edip algulamamıza, alanla ilgili doğru kararlar almamıza ve en çok ihtiyaç duyulan konulardaki üzümlere odaklanmamıza yardımcı olup, uzun vadede daha iyi sonuçlar verdiği yapılan çalışmalar sonucunda gözlemlenmiştir.

Yer standardı aracı, yaşanılan mekanın fiziksel, sosyal ve ekonomik özellikleri bakımından kalitesini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş bir araçtır. Bu araç, alandaki belirli ölçekleri saptamamıza ve bu konuda mekanın kalitesini ölçmemize olanak verir. Böylece alandaki mevcut güçlü yanları ve geliştirilmesi gereken yönleri belirlememize yardımcı olur. Yer standardı aracı, kamu sektörü, topluluklar,

vakıflar ve özel sektör çalışanları için tasarlanmıştır. Yaşanılan çevreyi düzenlemek, geliştirmek ve yeniden yapılandırmak amacıyla yürütülen tasarım çalışmalarında kullanılabilmek üzere geliştirilmiş bu araç, farklı büyüklükte kentsel ve kırsal alanlarda kullanılabilmektedir. Yer standardı aracı; mekana yönelik dolaşım, toplu taşıma, trafik ve otoparklar, sokak ve boşluklar, doğal alanlar, oyun ve rekreasyon, tesis ve imkanlar, iş ve yerel ekonomi, konut ve toplum, sosyal iletişim, kimlik ve aidiyet, güven hissi, bakım ve onarım, etki ve kontrol hissi olmak üzere, bir mekanın fiziksel, sosyal ekonomik nitelikleriyle ilgili 14 temel başlığa yönelik soruları içeren anketlerden oluşmaktadır. Kullanıcıların bu soruları 7'li Likert ölçeğine göre -1 (kesinlikle katılmıyorum) ve 7 (kesinlikle katılıyorum)- puanlayarak diyagrama işaretlemeleri istenir. Son olarak bu işaretler birleştirilerek diyagram oluşturulur. Bu tasarlanan diyagramda oluşan şekil bir bakışta alanın performansı ve geliştirilecek yönlerini gösterecektir. Eğer alan iyi olarak belirlenmişse, diyagramdaki boşluklar az ve şekil çevreye doğru genişlemiş olacaktır. Eğer alanın performansı zayıf ise, oluşan şekil merkeze doğru yaklaşmış ve küçük olacaktır. Bu araç, mekânı devamlılık içerisinde değerlendirmemize ve zaman içinde iyileştirmeler yapıp yapılmadığını görmemize yardımcı olmaktadır.

Şekil 1: Yer standardı diyagramı (www.placestandard.scot, 2017)

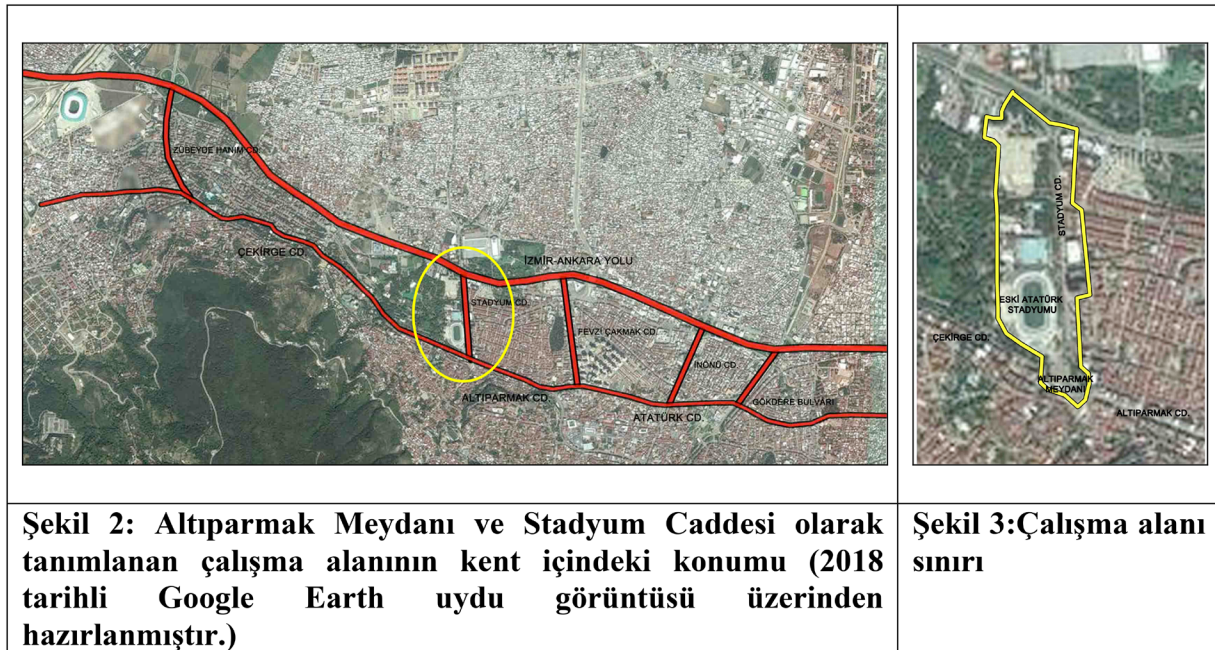
Yer standardı aracı sürecin sonu değil, parçasıdır. Sonraki aşamalarda ne yapabileceğimizi düşünürken, araç sayesinde başlayan tartışmaları ve ilişkileri geliştirme fırsatları hakkında da düşünmemize olanak sağlamaktadır (Architecture & Design Scotland, NHS Health Scotland, Scottish Government, 2017, NHS Health Scotland 2016).

4. ALAN ÇALIŞMASI: BURSA ALTIPARMAK MEYDANI – STADYUM CADDESİ

Bursa kentinin birbirine paralel, doğu-batı yönünde iki ana ulaşım aksı bulunmaktadır. Bunlar, İzmir-Ankara yolu ile kentin tarihi omurgasını oluşturan Çekirge Caddesi'nden Atatürk Caddesi'ne uzanan akstır. Bu iki aksı kuzey-güney doğrultusunda birbirine bağlayan Zübeyde Hanım Caddesi, Stadyum Caddesi, Fevzi Çakmak Caddesi, İnönü Caddesi ve Gökdere Bulvarı bulunmaktadır (Şekil 2). Bu noktada Şekil 3'te sınırları belirtilen çalışma alanınının Altıparmak Meydanı ve Stadyum Caddesi olarak

seçilmesinin nedeni; hem Bursa kentinin toplumsal ve ekonomik yaşamına damga vurmuş spor, eğitim ve rekreasyon alanları ile tarihi nitelikli üretim alanlarını barındırması, hem de kentin kuzey-güney yönündeki doğal eşiklerinden biri olan Cilimboz deresini içermesidir. Ayrıca Cadde daha üst ölçekte Bursa'nın tarihi yerleşim alanı olan Hisar-Muradiye Bölgesi ile kent merkezini, önemli kamusal işlev alanlarıyla birlikte kent parklarını birbirine bağlama potansiyeline sahiptir. Dolayısıyla cadde sahip olduğu potansiyellerle mekan kalitesi ile kullanıcı memnuniyeti ilişkisini ortaya koymak açısından önemli bir örnek oluşturmaktadır.

Çalışmada farklı veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Birincisi, çalışma alanının tarihsel gelişimine ve planlama kararlarına yönelik literatür ve arşiv araştırmaları; ikincisi, fiziksel boyuta yönelik arazi kullanımı ve bina işlevi, doluluk – boşluk, mülkiyet durumu, kat yüksekliği ve kentsel kimlik elemanları analizleri, üçüncüsü ise; sosyal boyut kapsamında kullanıcıların alana yönelik değerlendirmelerine dayanan anket çalışmalarıdır.

Anket çalışmalarının birinci bölümünde, kullanıcı profilini belirlemeye yönelik yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, meslek, alanın kullanım amacı ve kullanıcıların çevrede en sık gittiği mekanlar sorulmuş; ikinci bölümde ise kullanıcılara yer standardı aracı temel alınarak hazırlanan ve 14 temel başlığa dayanan sorular yöneltilmiştir. Bu kapsamda alanda toplam 100 kişi ile anket çalışması gerçekleştirilerek fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan mekanın kalitesini belirlemek amaçlanmıştır.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

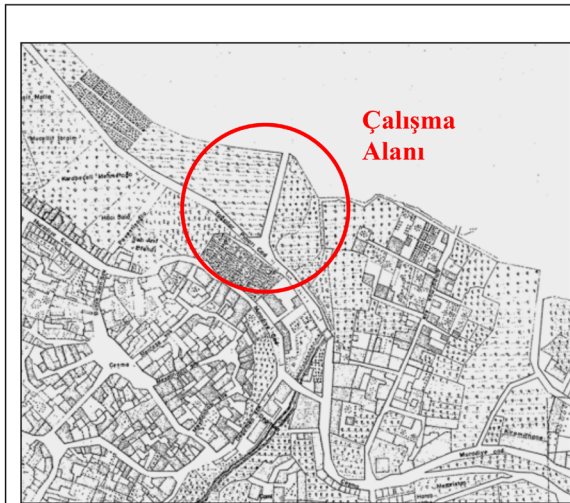
5.1. Çalışma Alanının Tarihsel Gelişimine ve Planlama Kararlarına Yönelik Bulgular

Çalışma alanının bulunduğu Altıparmak Mahallesi, 1509 yılındaki sicillere göre; ismini burada yaşayan Abdullah Çelebibin El-hacc Mehmed isimli altıparmak diye meşhur olan birinden almıştır (aktaran Aksoy, 2013).

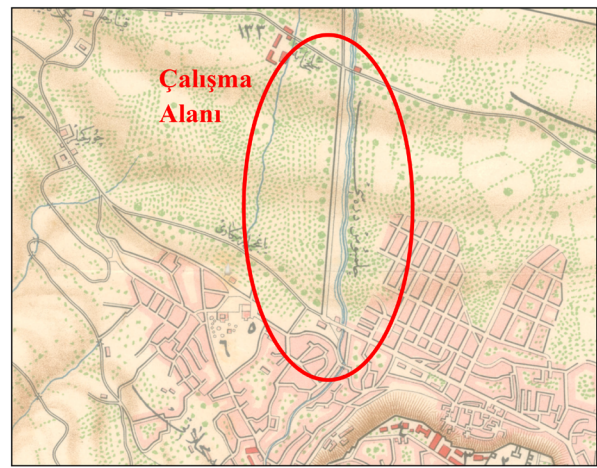
Çalışma alanının tarihsel gelişimi Bursa kentinin çeşitli dönemlerde geliştirilmiş haritaları ve planları üzerinden okunmaya çalışılmıştır. 1855 yılında meydana gelen depremden sonra, kentin durumunu belgelemek amacıyla Suphi Bey tarafından 1863 yılında çizilen harita incelendiğinde (Şekil 4),

Bursa'da buharla çalışan ipek çekme fabrikaları bol suya ihtiyaç duyduğundan, doğu ve batı yönünde gelişen kenti kuzey-güney doğrultusunda kesen Cilimboz ve Gökdere doğrultusunda iki sanayi aksının oluştuğu anlaşılmaktadır. Konut alanları, az yoğunlukta, aralıklı ve birbirinden bahçe ve boş alanlarla ayrılmaktadır (Bursa Gazeteciler Cemiyeti, 2019). Çalışma alanının bulunduğu cadde ve meydan ise, o yıllarda meyve-sebze bahçesi olarak görülmektedir. Günümüzdeki Çekirge Caddesi haritada Yağcılar Pınarı Caddesi olarak belirtilmiştir. Altıparmak Caddesi'nin o dönemde henüz açılmadığı, alana ulaşımın Muradiye Caddesi üzerinden sağlandığı görülmektedir.

Altıparmak Caddesi 1903-1906 yılları arasında Çatalfırın semtindeki Şehabettin Paşa Cami önünden, günümüz Altıparmak Meydanı'na doğru uzanan aks şeklinde açılmıştır (Aksoy, 2013). Eski organik yapıdaki Muradiye Caddesi'ne alternatif olarak, doğrusal yapıda Altıparmak Caddesi'nin açılmasıyla birlikte caddenin kuzey cephesinde ızgara planlı, birbirini dik kesen sokaklardan oluşan mahalleler görülmeye başlamıştır (Şekil 5).

Şekil 4: 1863'te Suphi Bey tarafından hazırlanan Bursa haritası (Bursa Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Şekil 5: 1909 Bursa kanalizasyon haritası (Sibel Polat Arşivi)

1923-1940 yılları arasında; Bursa kenti savaşların yol açtığı çöküntüler ve ekonomik krizden etkilenmiştir. Bu dönemde Alman şehir plancısı Kari Lörcher'e bir kent planı hazırlanmıştır. Bu plan mevcut dokuyu dikkate almadan, bahçe kent akımı etkisiyle hazırlanmıştır. Bu nedenle uygulanamamıştır. Bu dönemde kentsel gelişme yönlerinde değişikliğe neden olan İpekış ve Merinos fabrikaları ile Çelik Palas yapılmış; kent merkezi Atatürk Caddesi'ne kaydırılmıştır (BGC, 2019). 1925 yılında Atatürk'ün öncülüğünde Stadyum Caddesi'nin kuzey ucunda açılan İpekış fabrikasıyla caddenin kullanım yoğunluğu artmış, tarihi süreç içerisinde caddede yapılaşma bu fabrikanın kuruluşuyla başlamıştır. İpekış, Cumhuriyet döneminin ilk ihracat yapan fabrikası olması nedeniyle de Türkiye'nin ekonomi tarihi açısından oldukça önemlidir. 1939 tarihli hava fotoğrafında (Şekil 8) Stadyum Caddesi'nin batı cephesinde güney ucunda doğu-batı yönlü bir stadyum (Şekil 6), kuzey ucunda İpekış fabrikası görülmektedir. Caddenin doğu cephesinde kuzey ucunda TEK (Türkiye Elektrik Kurumu)'e ait yapılar ve güney ucunda bir bina görülmektedir. Altıparmak Meydanı'nda ise o dönemde yalnızca bir otel ve bir değirmen bulunmaktadır.

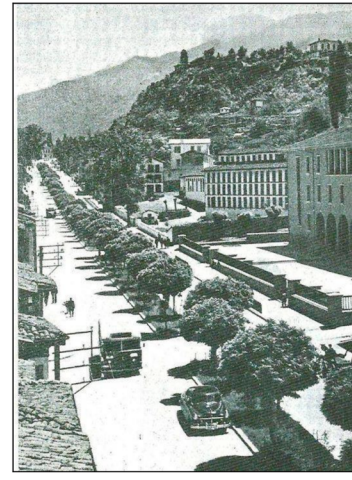
1940'lı yıllara ait fotoğraflarda Altıparmak Caddesi üzerinde kuzeyde bahçeli konutların olduğu görülmektedir. Güneyde ise, 1948 yılında yapılan ve günümüzde Osmangazi Kaymakamlığı (Şekil 7)

olarak kullanılan Haşim İşcan İlkokulu Binası, konutlar ve İpekış Fabrikası ile Altıparmak Meydanında önceleri otel, sonra doğumevi olarak kullanıldığı bilinen Yağcı Cemal Bey köşkü bulunmaktadır. Altıparmak Caddesi'nin açıldığı döneme göre oldukça geniş olduğu ve cadde ortasında ağaçlandırılmış bir refüj bulunduğu görülmektedir (Aksoy, 2013).

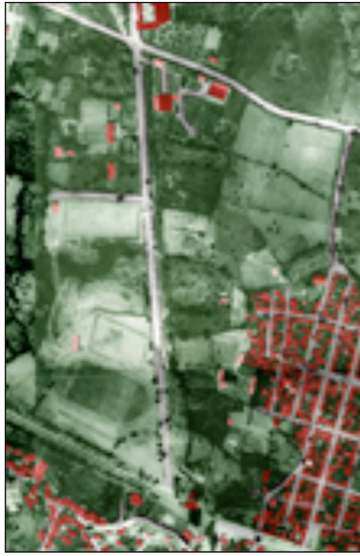
1940 yılında; Fransız Henri Prost tarafından Bursa için bir plan hazırlanmıştır (Şekil 9). Aksiyel planlama ilkeleri doğrultusunda hazırlanan planın ana amaçları; yolların genişletilmesi, ovanın verimsiz yerlerinin yerleşime açılması, eski yerleşim alanlarının sağlıklılaştırılması, Çekirge'nin turizm ve kaplıca bölgesi olarak geliştirilmesi ve Bursa-Gemlik karayolunun üzerinde sanayi bölgesi kurulmasıydı. Bu plan, Vali Haşim İşcan döneminde büyük ölçüde uygulanmış, Atatürk Caddesi-Altıparmak-Çekirge yolları iyileştirilmiştir (BGC, 2019).

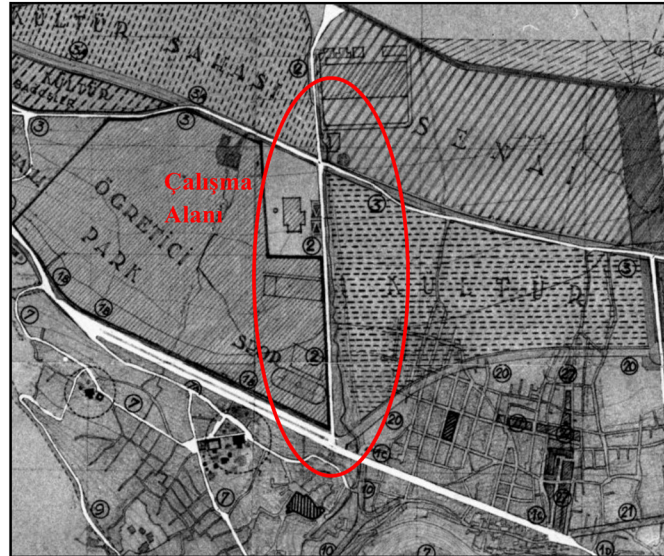
Şekil 6: 1940'lı yıllarda Stadyum Caddesi (Bursa Tarihi ve Kültürel Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi)

Şekil 7: 1940'lı yıllarda Altıparmak Caddesi (Aksoy, 2013)

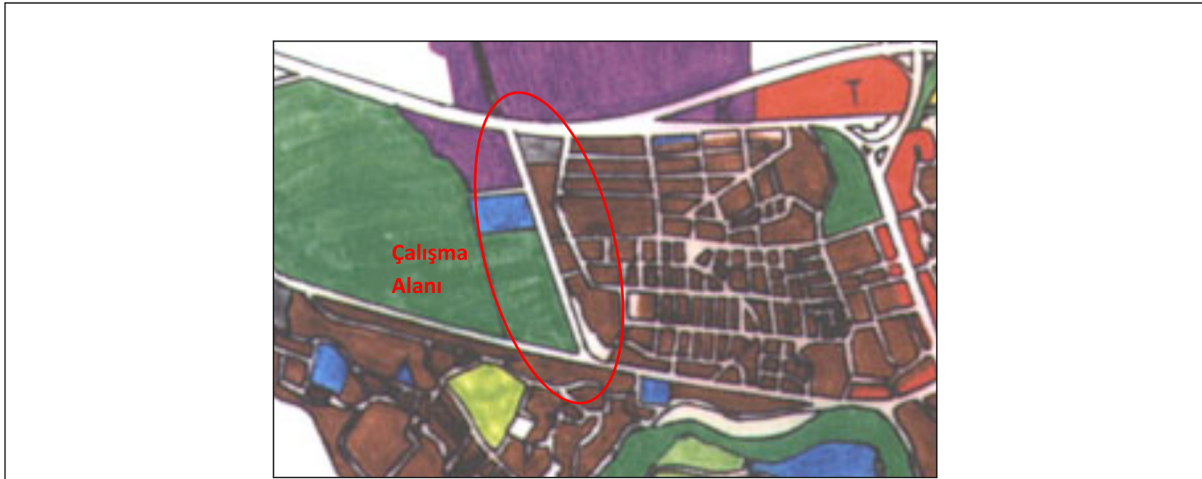
Şekil 8: Çalışma alanının 1939 yılına ait hava fotoğrafı (Bursa Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Şekil 9: 1940 yılında Henri Prost tarafından hazırlanan planda çalışma alanına yönelik kararlar (Sibel Polat Arşivi)

Prost Planı'nda çalışma alanına yönelik, Çekirge Caddesi'ndeki kaldırım genişliklerinin artması ve Stadyum Caddesi'nin genişletilmesi öngörülmüş, doğu tarafından caddeye bağlanan Çarşamba Caddesi (Darmstad Caddesi) açılmıştır. Stadyum Caddesinin doğu cephesi kültür sahası, batı cephesi spor alanı ve öğretici park olarak planlanmıştır. Stadyum Caddesinin kuzey ucunda olan İpekiş fabrikası ile caddenin bittiği yerde, İzmir Caddesi üzerinde bulunan Merinos Yünlü Sanayi Dokuma Fabrikası planda yerini korumuştur. Bu planda stadyum mevcut durumuyla doğu-batı yönünde işlenmiştir. Ancak 1950 yılında dönemin valisi Haşim İşcan tarafından, stadyumun güneşi alışı açısı nedeniyle uygun olmayan yönü kuzey-güney olarak değiştirilmiştir. Sonraki dönemlerde açık ve kapalı tribünler yapılmış ve 1970 yılında Atatürk Stadyumu son halini almıştır.

1955 yılında belediye başkanı Reşat Oyal tarafından Prost Planı'na bağlı kalarak, öğretici park olarak planlanan alanda, 393.000 m²lik Kültürpark hizmete açılmıştır. 1999 yılında Reşat Oyal Kültürparkı adını alan rekreasyon alanı içerisinde çay bahçeleri, yapay bir gölet, Arkeoloji Müzesi, konservatuar binası, açık hava tiyatrosu bulunmaktadır.

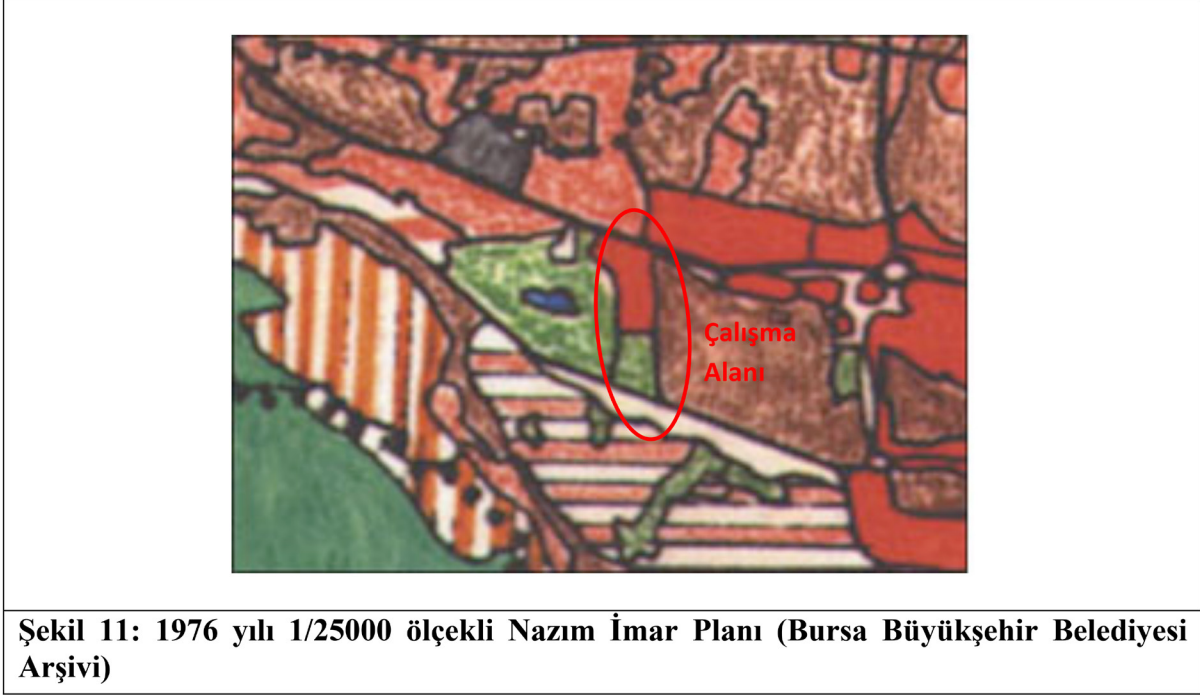

Şekil 10: 1960'da Luigi Piccinato tarafından hazırlanan plan (Sibel Polat Arşivi)

1958 yılındaki büyük kapalı çarşı yangınından sonra dönemin belediye başkanı Reşat Oyal'ın girişimiyle, İtalyan şehir plancısı Luigi Piccinato tarafından 1960 yılında 1/4000 ölçekli Bursa Nazım İmar Planı hazırlanmıştır (Şekil 10). Bu plana göre, Stadyum Caddesi'nin doğu cephesindeki yapılaşmanın 1940 yılından sonra başladığı anlaşılmaktadır. Piccinato Planı'nda caddenin batı cephesinde, stadyumun olduğu alan Kültürpark'ın devamı olarak gösterilmiş, kuzey yanında bir eğitim alanı ve caddenin kuzey ucunda yer alan İpekiş fabrikası sanayi alanı olarak; doğu cephesinde kuzey ucunda kamu kuruluşu alanı ve güneye doğru konut alanlarının ve güney ucunda tanımlanmamış bir alanın olduğu görülmektedir. Altıparmak Meydanı'nda konut alanı olarak gösterilmiştir. Bu plan doğrultusunda caddenin batı cephesinde, 1961 yılında Atatürk Lisesi ve 1972 yılında Atatürk Kapalı Spor Salonu inşa edilmiştir.

1970 yılında İstanbul Nazım Plan Bürosu'ndan esinlenerek, Bursa'da Nazım Plan Bürosu oluşturulmuştur. Kent içindeki tarihi doku üzerindeki baskının artması ve Bursa Ovası'nı tehdit altına almasıyla, 1976 yılında 1/25 000 ölçekli yeni Nazım İmar Planı hazırlanmıştır (BGC, 2019). Bu planda, Stadyum Caddesi'nin doğu cephesi mevcut haliyle korunmuş konut alanı olarak ifade edilmiş, Altıparmak Meydanı ölçeğin küçüklüğü nedeniyle tanımlanmamış; batı cephesinde ise, İpekiş ve Atatürk Lisesinin bulunduğu alan ticaret alanı, Atatürk Stadyumu ve Kültürpark'ın olduğu alan ise park alanı olarak belirtilmiştir (Şekil 11).

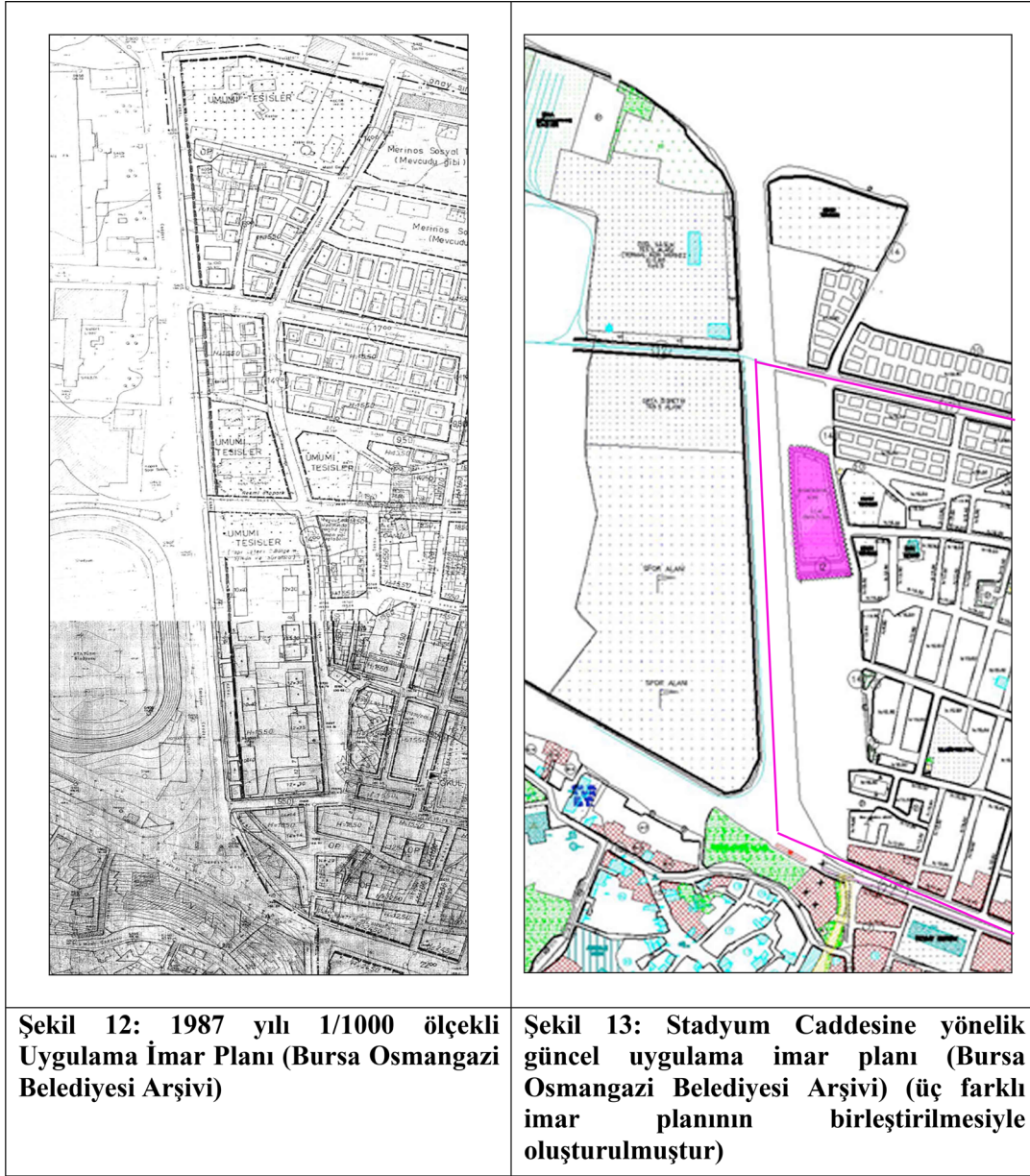
1987 yılında hazırlanan imar planı incelendiğinde Stadyum Caddesine yönelik plan kararlarında büyük bir değişiklik olmadığı görülmektedir (Şekil 12). Caddenin batı cephesindeki işlevler aynen korunmuş, doğu cephesinde kuzeyden güneye umumi tesisler alanı, konut alanları, tekrar umumi tesisler alanı, lojman alanı ve en güneyde küçük bir park alanı yer almaktadır. Altıparmak Meydanının da ise SGK binası ve kavşakta bir anıt yer almaktadır.

1990 yılında Stadyum Caddesi doğu cephesinde 38.000m²lik alanda 20 kat için ruhsat verilen Tower Plaza yapılmıştır. Ancak 1998 yılında yapıya 4 kat eklenmiş, bundan dolayı riskli bina olarak tanımlanarak boşaltılmıştır. 20 yıl boyunca kullanılmayan bu yapının, 2019 mart ayında yıkımı başlamıştır. Yerine ne yapılacağına yönelik plan kararlarına ulaşamamıştır.

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kuruluyla yapılan görüşmelere göre; çalışma alanında ve çevresinde yer alan, Sümerbank Merinos Yünlü Sanayi Dokuma Fabrikası, İpekiş Mensucat AŞ idari binası, lojman binası ve su kulesi ile Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) idari binası 1991 yılında kurul tarafından, tescilli yapı olarak belirlenmiştir. 2007 yılında, 2. derece doğal sit alanı olan Kültürpark'la direkt ilişkili olan, Atatürk Stadyumu, Atatürk Kapalı Spor Salonu, Atatürk Lisesi ve İpekiş Fabrikası ile Yahudi Mezarlığı'nın bulunduğu alanlar bir tampon olarak 3. derece doğal sit alanı olarak belirlenmiştir. Ayrıca, Atatürk Stadyumu ve 3. derece doğal sit alanı içerisinde bulunan yapıların tescillerine yönelik çalışma başlatılmıştır. 2008 yılında, bu alanların yönetmeliğe aykırı olarak 3. derece doğal sit alanı belirlendiği gerekçesiyle yeniden değerlendirilmesi talep edilmiştir. Bu doğrultuda, kurul tarafından İpekiş dışında kalan alanlardaki yapıların, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı özelliği göstermediğine karar verilmiştir. Bu nedenle 2009 yılında, bu alanın 3. derece doğal sit alanı kararının iptaline karar verilmiştir. 2010 yılında bu alan kentsel sit alanı olarak ilan edilmiştir. 2014 yılında, İpekiş fabrikasının tescilli yapıları dışındaki diğer binalarının yıkılmasına karar verilerek, bu alana termal kür merkezi yapılması uygun görülmüştür. Ancak bu karara yapılan itirazlar sonucunda, 2017 yılında termal kür merkezinin yapımı iptal edilmiştir. Günümüzde bu alana yönelik alınan 31.01.2019 tarihli 8550 sayılı son karara göre; İpekiş dışında alanda tescilli yapı bulunmadığından dolayı, kentsel sit alanının iptaline karar verilmiştir. Buna göre caddenin bu cephesinde İpekiş tescilli fabrika yapılarının muhafazası

için bahçesinde yeterli alan bulunduğu dikkate alınarak; bu alanın İpekiş Fabrikası Koruma Alanı olarak belirlenmesi uygun görülmüştür.

Çalışma alanıyla ilgili güncel uygulama imar planları incelendiğinde, caddenin batı cephesi 2016 tarihli 1/1000 ölçekli Stadyum Caddesi Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı'nda, doğu cephesi 2008 tarihli 1/1000 ölçekli Selimiye Mahallesi Altıparmak Caddesi İmar Planı'nda, Altıparmak Meydanı 2007 tarihli 1/1000 ölçekli Muradiye Koruma Amaçlı İmar Planı'nda kalmaktadır (Şekil 13). Muradiye Koruma Amaçlı İmar Planında Altıparmak Meydanı rekreasyon alanı olarak belirlenmiştir.

1990'larda Çekirge, Altıparmak ve Stadyum Caddelerinin kesişim noktasında bulunan 100. Yıl Meydanı olarak bilinen Altıparmak Meydanı'nda, Atatürk ve Cumhuriyeti simgeleyen bir anıt ve SGK binası bulunmaktadır (Şekil 14-15). Ancak 2012 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından, alanın 25 yıllığına BTO'ya tahsis edilmesine ve BTO tarafından bu alanda kamusal dış mekan çalışması kapsamında Altıparmak-Stadyum Meydanı Projesi uygulanmasına karar verilmiştir. Proje kapsamında meydanadaki SGK binasının yıkımı yapılarak, 100.yıl meydanı olarak bilinen kavşak kaldırılmıştır (Şekil 16-17) (Polat, 2013, s.141).

	
<p>Şekil 14: 1990'lı yıllarda Altıparmak SGK binası (Bursa Büyükşehir Belediyesi arşivi)</p>	<p>Şekil 15: 1990'lı yıllarda Altıparmak 100. Yıl Meydanı (Bursa Büyükşehir Belediyesi arşivi)</p>
	
<p>Şekil 16: Günümüzde Altıparmak Meydanı ve BSO binası (Bursa Büyükşehir Belediyesi arşivi)</p>	<p>Şekil 17: Günümüzde Altıparmak Meydanı ve Stadyum Caddesi (Bursa Büyükşehir Belediyesi arşivi)</p>

Caddenin doğu cephesini içeren Selimiye Mahallesi Altıparmak Caddesi İmar Planı'nda 2013 yılında yapılan tramvay hattının güzergahı ve durakları yer almaktadır. Tramvay, Kıbrıs Şehitleri Caddesinden başlayarak; Darmstad Caddesi-Stadyum Caddesi- Altıparmak Caddesi-Atatürk Caddesi-İnönü Caddesi-Uluyol hattında ring yapmaktadır. Tramvay hattının Stadyum ve Altıparmak durakları da çalışma alanı içerisinde bulunmaktadır. Caddenin kuzey ucunda UEDAŞ'ın yer aldığı ve ortasında 2011 yılında Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü binasının yıkılarak yerine Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Bursa İl Müdürlüğü binasının inşa edildiği alanlar resmi kurum alanları olarak gösterilmiştir. Mevcut konut ve ticaret alanları ise plan dışı bırakılmıştır. Bunlara yönelik onaylı bir plan bulunmamaktadır.

Caddenin batı cephesini içeren Stadyum Caddesi Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planına göre Atatürk Anadolu Lisesi yine eğitim alanı olarak gösterilmiş, spor alanı olarak gösterilen eski Atatürk Stadyumu'nun millet bahçesi olması yönünde bir plan değişikliği yapılmıştır. Eski Atatürk Stadyumu 2016 yılında yıkılmış, 2017 yılında Büyükşehir Belediyesi tarafından, Atatürk Spor ve Etkinlik Meydanı projesinin uygulanmasına başlanmıştır. Proje kapsamında uygulama çalışmaları sona ermek üzereyken, 2018 yılında bu alanın Millet Bahçesi yapılmasına karar verilerek çalışma durdurulmuştur. 2019 yılı başında alanda yapılan uygulamalar yıkılarak, Toplu Konut İdaresi (TOKİ) aracılığıyla Millet

Bahçesi projesinin yapım işine başlanmıştır. Proje kapsamında; 41.000 m2 alan üzerinde, 485 araçlık yeraltı otoparkı, 750 m2 kapalı alanıyla millet kıraathanesi içerisinde 500 m2 kütüphane hizmet verecektir. Millet kıraathanesinin üzeri seyir terası olacak, kıraathanenin yanında ise, kaplıcalardan gelen şifalı suların aktığı çeşmeler bulunacaktır.

Sonuç olarak, çalışma alanının üç farklı imar planı içinde yer alması, alanın bütüncül bir şekilde planlanmasını engellemektedir. Cadde için tanımlanmış belli bir vizyon yoktur. Ayrıca plan kararlarında sürekli değişiklik yapılması alanın gelecekteki kentsel rolüne ve kullanımına yönelik bir belirsizlik yaratmaktadır. Günümüzde alanda fiziksel açıdan yoğun bir dönüşüm yaşandığı, ancak bu sürecin kullanıcılarından bağımsız bir şekilde geliştiği söylenebilir.

5.2. Fiziksel Analizler

• Arazi kullanımı ve bina işlevleri

Çalışma alanı olan Stadyum Caddesi kentsel konum itibarıyla; İzmir- Ankara yolunu Altıparmak Caddesine bağlamaktadır. Altıparmak Meydanı ise, kent merkezine girişte bir karşılama noktası olarak tanımlanabilir. İşlevsel açıdan Stadyum Caddesi incelendiğinde, caddenin batısında spor, eğitim, rekreasyon alanlarının yer aldığı, doğusunda idare-konut-rekreasyon alanlarının bulunduğu görülmektedir.

Detaylı olarak kuzeyden güneye doğru, batı cephesinde; Eski Yahudi Mezarlığı, Tarihi İpekiş İdari Binası ve eski fabrika alanı, Kültürpark İpekiş Kapısı, Atatürk Anadolu Lisesi, Atatürk Kapalı Spor Salonu, Bursa Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Ek Hizmet Binası, Millet Bahçesi (eski Atatürk Stadyumu) bulunmaktadır. Kuzeyden güneye doğru, doğu cephesinde; UEDAŞ Genel Müdürlüğü, zemin katları ticarete ayrılmış konut blokları, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Bursa İl Müdürlüğü binası, Tower Plaza iş merkezi (yıkımı devam etmektedir), İl Özel İdaresi lojmanları, Yüzcüncü Yıl parkı ve Teksas büfe, Celimboz deresi kanalı yer almaktadır.

Altıparmak Meydanı ise; açık alan olarak kullanılmakta, hemen batısında kurumsal bir hizmet binası yer almaktadır. Günümüzde meydana batıdan doğuya doğru BİTSO servis binası, yapay bir şelale, Karagöz-Hacivat dönen taşlar heykeli, oturma birimleri, kafeterya ATM'ler, büfe, süpermarket, katlı otopark, otobüs ve taksi durakları yer almaktadır. Doğuya doğru Altıparmak Caddesi, zemin katlarda ticaret, üst katlarda ise ofis ve konut kullanımını barındırırken, batıya doğru Çekirge Caddesi konut-otel-ticaret-rekreasyon fonksiyonlarını içermektedir.

Caddedeki kullanım biçimleri değerlendirildiğinde (Şekil 18); doğu cephesindeki, İpekiş fabrikası koruma alanında idare binası, lojman binası ve su kulesi haricinde diğer yapıların yıkıldığı ve alanın şu an kullanılmadığı, atıl bir durumda belediği görülmüştür. Bu haliyle caddenin kuzey girişinde ıssız ve güvensiz bir alan oluşturmaktadır. Atatürk Anadolu Lisesinde; şu anda okulda 1150 öğrencinin eğitim gördüğü, 70 öğretmenin çalıştığı, ancak okulun alansal büyüklüğünün, mekansal standartlarının ve teknik altyapısının niteliksel ve niceliksel açısından günümüzde yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Ancak sürdürdüğü eğitim işlevi nedeniyle caddenin canlılığına katkıda bulunmaktadır. Atatürk Kapalı Spor Salonu, 3500 seyirci kapasitesiyle 1972 yılından beri hizmet vermektedir. Günümüzde Türkiye ve Bursa Basketbol Ligleri basketbol maçlarının bir kısmının burada yapıldığı, arkasındaki Bursa Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ek hizmet binasının da işlevine devam ettiği görülmüştür. Bu spor alanları da caddenin kullanım yoğunluğunu arttırmaktadır. Caddenin güney girişinde yapılan Millet Bahçesi'de inşaat süresince caddenin aktif olarak kullanılmasını engelleyecektir.

- **Mülkiyet durumu**

Caddenin doğu cephesindeki ticaret ve konut alanları özel mülkiyete, UEDAŞ, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Bursa İl Müdürlüğü ve İl Özel İdaresi Lojmanları kamu mülkiyetine ait parsellerdir. Caddenin batı cephesinde ise İpekiş Fabrika Alanının bulunduğu parsel özel, diğer parseller ise tamamen kamu mülkiyetindedir.

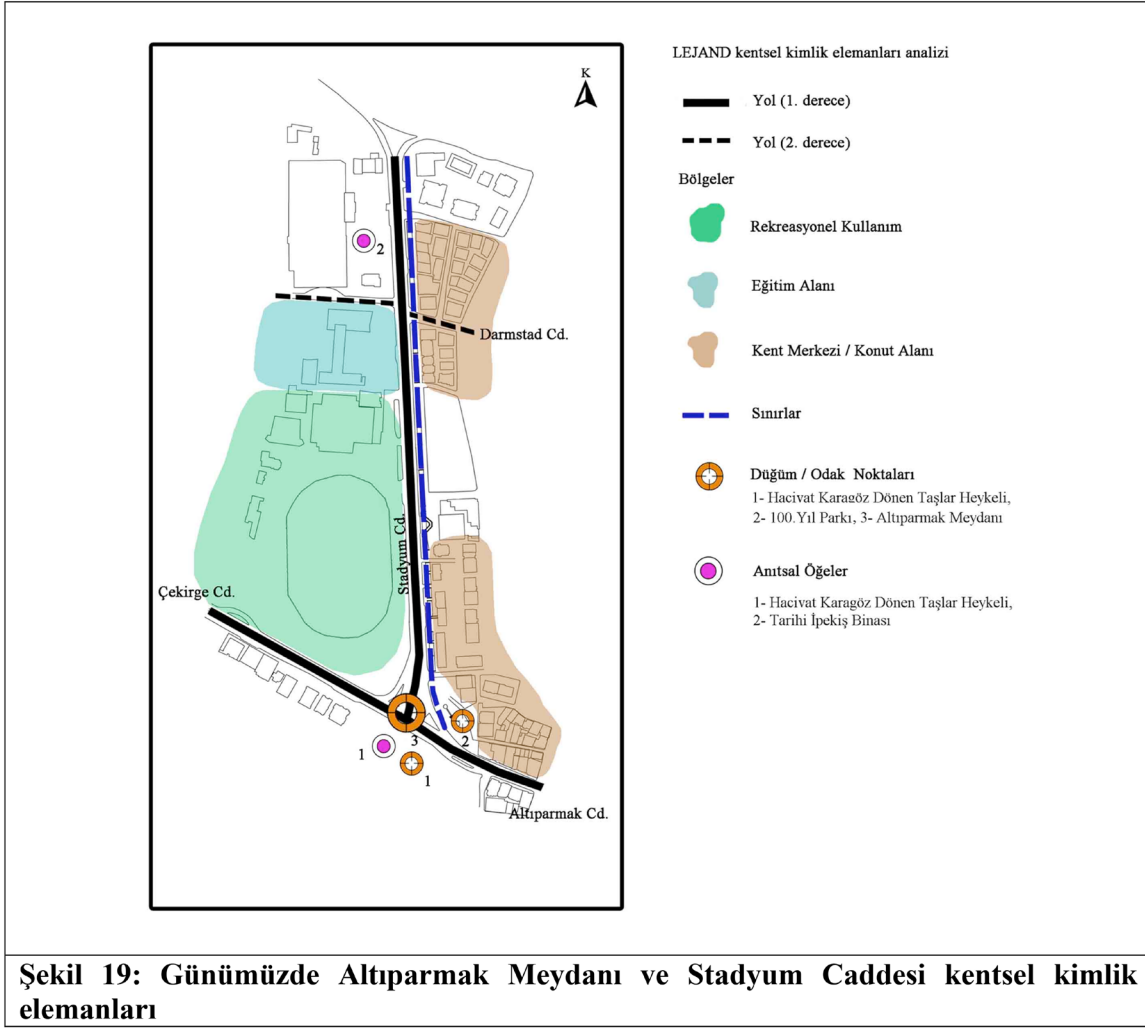
- **Kat yüksekliği**

Stadyum Caddesi'nin batı cephesinde, hacim olarak büyük, az katlı binalar bulunmaktadır. Tarihi İpekiş binası zemin+2 kat, Atatürk Anadolu Lisesi zemin+3 kat, Atatürk Kapalı Spor Salonu yaklaşık h:13 olarak inşa edilmiştir. Doğu cephesinde ise karşı cepheye göre daha yüksek katlı yapılar bulunmaktadır. UEDAŞ'a ait binalar, zemin + 2 kat ve zemin + 4 kat; zemin katları ticari işleve sahip konutlar, zemin + 5 kat; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İl Müdürlüğü binası zemin + 5 kat; Tower Plaza 20+4 kat; İl Özel İdare Lojmanları zemin + 4 kat; BİTSO Binası zemin + 2 kattan oluşmaktadır.

- **Kentsel kimlik elemanları**

Lynch (2010)'in tanımladığı kentsel imaj öğelerine göre değerlendirildiğinde; çalışma alanı kenti kuzey-güney yönünde bağlayan ana caddelerden birini -Stadyum Caddesini- içermektedir. Çalışma alanı farklı işlev alanlarını ve bölgeleri birbirine bağlamakta, doğudaki kent merkezi ve konut alanları ile, batıdaki spor, eğitim ve rekreasyon alanları arasında yer almaktadır. Alan aynı zamanda doğal bir eşik olan Cilimboz Deresini de barındırdığından kentsel işlevler arasında bir tampon bölge niteliğindedir. Ancak bunu içerdiği işlevlerle yeterince sağlayamadığından, cadde sadece araçlar ve yayalar tarafından geçiş alanı olarak kullanılmaktadır. Altıparmak Meydanı ise, Stadyum Caddesinin, Çekirge Caddesinin ve Altıparmak Caddesinin kesiştiği bir kavşak olduğundan, yayadan çok taşıt trafiğinin yoğunlaştığı bir düğüm noktasıdır. Cadde üzerinde bulunan tarihi İpekiş binası anıtsal öge niteliği taşımaktadır. Ayrıca günümüzde yıkımı devam eden Tower Plaza ve Altıparmak Meydanı'nda bulunan Hacivat Karagöz Dönen Taşlar Heykeli de sembolik anlam taşıyan öğelerdendir. 2016 yılında yıkımı tamamlanarak; günümüzde Millet Bahçesi olarak rekreasyon alanına dönüştürülme kararı alınan Eski Atatürk Stadyumu da 1940lı yıllardan günümüze kadar cadde üzerinde anıtsal öge niteliğini devam ettirmiştir.

Sonuç olarak, çalışma alanı konum, ulaşılabilirlik ve erişim açısından, içerdiği tarihi/sembolik nitelikli öğelerden, rekreasyon alanlarından ve doğal su kaynağından dolayı fiziksel, sosyal ve ekonomik olarak geliştirilmeye müsait bir alandır. Özellikle kamu mülkiyetinin çoğunluğu alanın kamu ve toplum yararı doğrultusunda dönüştürülmesi için önemli bir potansiyeldir. Bununla birlikte caddenin kuzey ve güney girişlerindeki işlevsel belirsizlik ve kimliğindeki tanımsızlık onun kullanım yoğunluğunu azaltarak, caddeyi bir geçiş alanına dönüştürmektedir (Şekil 19).

5.3. Sosyal Analizler

Yer standardı aracı temel alınarak hazırlanan anket 100 kişiye uygulanmıştır. Bu kişilerin kullanıcı profili şöyle özetlenebilir:

- %52 Kadın, %48 Erkek;
- %12 15-20 yaş aralığında, %50 21-35 yaş aralığında, %25 36-50 yaş aralığında, %12 51-65 yaş aralığında ve %1 65 yaş üzerinde;
- %2 okuryazar, %11 ilkokul mezunu, %6 ortaokul mezunu, %33 lise mezunu, %46 üniversite ve %2 yüksek lisans mezunu;
- %14 öğrenci, %4 memur, %45 özel sektör çalışanı, %12 esnaf, %9 ev hanımı, %6 işsiz ve %10 emekli;
- %27 yakın çevrede ikamet eden, %19 yakın çevrede çalışan, %11 yakın çevrede esnaf/işyeri sahibi, %10 yakın çevredeki okullara giden, %33 alanı geçiş amaçlı kullanıcılarıdır.

Kullanıcıların çalışma alanında en çok gittiği yerler;

- %14 Altıparmak Şelaleli Meydan, %34 Kültürpark, %30 Altıparmak Caddesi'ndeki kafeterya ve dükkanlar, %9 Yüzüncü Yıl Parkı, %8 Atatürk Spor ve Etkinlik Meydanı olarak belirlenmiştir. %15'i ise alanı geçiş amaçlı kullandığını belirtmiştir.

Mekan kalitesini ölçmeye yönelik sorulara verilen cevaplar ile elde edilen sonuçlar fiziksel, sosyal ve ekonomik nitelikler olarak 3 başlıkta toplanarak değerlendirilmiştir. Fiziksel nitelikler; dolaşım, toplu taşıma, trafik ve otoparklar, sokak ve boşluklar, doğal alanlar, oyun ve rekreasyon, tesis ve imkanlar, bakım ve onarım olarak; sosyal nitelikler; konut ve toplum, sosyal iletişim, kimlik ve aidiyet, güven hissi, etki ve kontrol hissi olarak; ekonomik nitelikler ise; iş ve yerel ekonomi olarak gruplanmıştır.

Kullanıcıların verdiği yanıtlara göre, mekanın fiziksel niteliklerine yönelik sorunlar:

- Yaya ve bisikletlilere yönelik güzergahların yeterli ve güvenli olmadığı;
- Yolların yaşlı ve engellilerin erişimine yeterince olanak sağlamadığı;
- Toplu taşıma araçlarının duraklarının uygun yerlerde bulunmadığı ve araçların engellilere yönelik tasarlanmayıp, yeterli sayıda koltuk bulunmadığı;
- Bölgede trafik yoğunluğunun çok fazla olduğu ve trafiğin olumsuz etkilerini (gürültü, hava kirliliği vb.) azaltıcı önlemler alınmadığı;
- Binaların ve kamusal mekanların bölgede gezerken estetik açıdan kullanıcılarda yeterince olumlu izlenimler bırakmadığı;
- Alanda ve yakın çevresinde tarihi binalar, simgesel yapılar ve açık kamusal mekanlar gibi alanı cazip kılan özellikler bulunmadığı;
- Rekreasyonel amaçlı kullanılan yeşil alanların işlevsel ve bakımlı olmayıp, gelecekte işlevlerini sürdürebilecek kapasitede olmadığı;
- Çocuklara yönelik oyun ve eğlence alanlarının yeterli ve güvenli olmadığı;
- Çevrede genel ihtiyaç mekanlarının (çeşme, tuvalet, dinlenme alanları vb.) sayısının az olduğu;
- Geri dönüşüm ve çöp depolama için yeterli imkanların olmadığı;
- Alanın gerekli bakım, onarım ve temizliğinin düzenli olarak yapılmayıp, alandaki kullanıcıların da buna yeterli özeni göstermediği şeklinde belirlenmiştir.

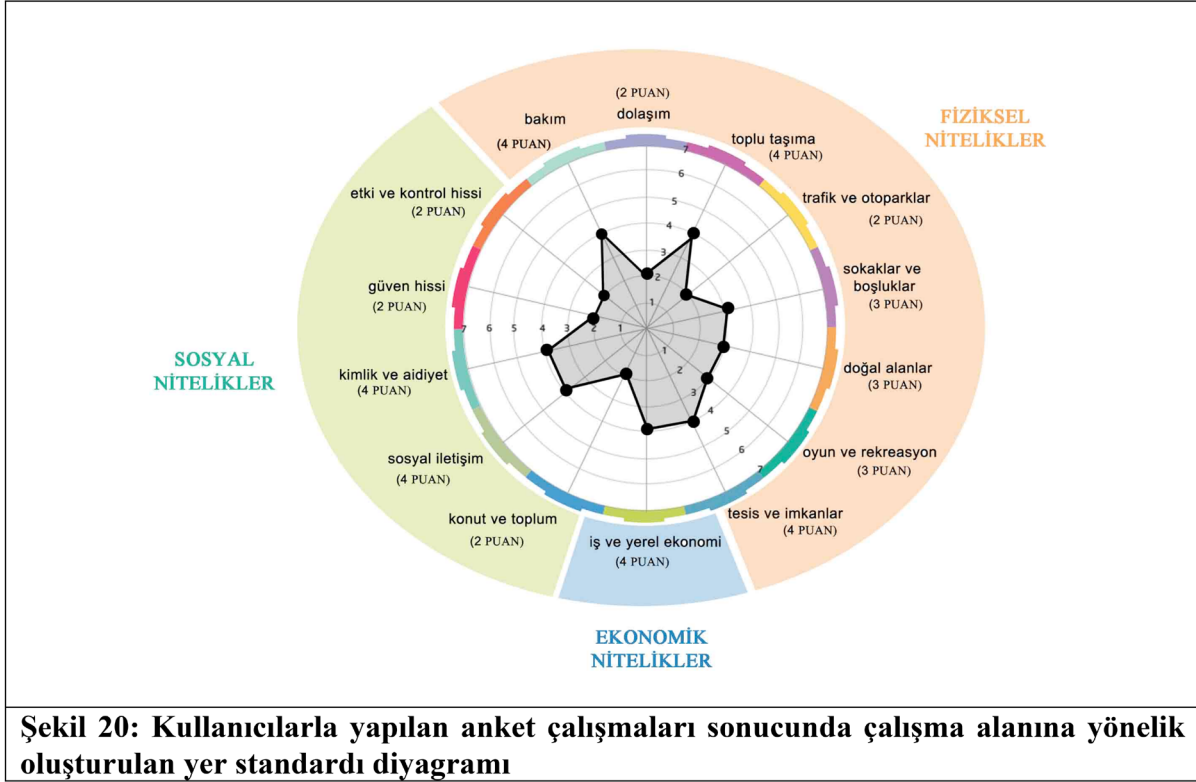
Sosyal niteliklerine yönelik sorunlar:

- Çeşitli yaş gruplarından insanların günün farklı saatlerinde ve yılın farklı mevsimlerinde alanda kendini güvende hissetmediği;
- Alanda çeşitli suçların yaşandığı ve antisosyal olumsuz davranışların görüldüğü;
- Alandaki insanların komşularına ve buradaki topluluğa yeterince bağlılık hissetmediği;
- Alanda yapılan kamusal mekan çalışmalarında ve alanla ilgili alınan kararlarda yerel halkın katılımının sağlanmadığı ve halkın alandaki sorunların belirlenmesinde ve giderilmesinde aktif olarak rol almadığı görülmüştür.

Ekonomik niteliklerine yönelik sorunlar:

- Alan ve yakın çevresinde insanlar için eğitim, öğrenim gibi farklı beceriler kazandırmaya yönelik kurumların az olduğu;
- Her gruptan insana yönelik iş imkanı bulunmadığı;
- Yerel işletmelerin faaliyete geçmesi ve büyümesi için yeterince fırsat sağlanmadığı şeklinde belirlenmiştir.

Sonuç olarak, anketlerden elde edilen verileri temel alarak oluşturulan Şekil 20'deki yer standardı diyagramına göre çalışma alanının, fiziksel açıdan kalitesi %45; sosyal açıdan kalitesi %40; ekonomik açıdan kalitesi %57 olarak belirlenmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kamusal mekanlar, toplumun her kesiminin ortak kullanımına açık, sosyal ve fiziksel özellikleriyle farklı niteliklere ve işlevsel çeşitliliğe sahip, kamuya ait mekanlardır. Kamusal yaşamda, toplumun fiziksel ve psikolojik sağlığı açısından kamusal mekanların rolü büyüktür. Bu nedenle, kamusal mekanların tasarım ve yönetiminde kullanıcı ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması, mekanların kalitesini ve başarısını etkilemektedir.

Çalışma kapsamında, kamusal mekan kalitesini ölçmeye ve kullanıcı ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik bazı yöntemler incelenmiştir. Tüm çalışmalarda, kamusal mekan kalitesinin artırılması için kullanıcı odaklı katılımcı tasarım süreçlerinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Çalışma alanı olarak seçilen Altıparmak Meydanı ve Stadyum Caddesi, sahip olduğu potansiyel değerlerle, Bursa'nın önemli açık kamusal mekanlarından biridir. Ancak yapılan fiziksel ve sosyal analizler sonucunda bölgenin planlama ve kentsel tasarım açısından eksiklikleri olduğu ve kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayamadığı görülmüştür. Bu alan sahip olduğu potansiyelinden oldukça düşük bir mekânsal kalite performansı sergilemektedir. Alanın, tarihi değerlerinin yaşatılması, fiziksel ve sosyal açıdan daha kaliteli bir kamusal mekana dönüştürülmesi için bazı düzenlemelere ihtiyaç olduğu ortadadır. Bu müdahale süreci içerisinde, kullanıcı ihtiyaçlarının detaylı bir şekilde sorgulanarak temel alınması gerekmektedir.

Yapılan fiziksel analizlerden elde edilen sonuçlar doğrultusunda; planlama sürecinde tarihi dokunun korunması hedeflenmiş, ancak bunun gerçekleştirilemediği görülmüştür. Bu kapsamda Stadyum Caddesi'nin batı cephesinde; İpekış fabrikası binaları korunarak bir müze olarak işlevlendirilebilir, Atatürk Lisesi'nin mekânsal standartları ve teknik altyapısı güçlendirilerek eğitime devam edebilir, benzer şekilde kapalı spor salonu da iyileştirilerek kullanımı artırılabilir, Millet bahçesi yerine tarihi stadyumun izleri korunup, bu stadyumun Bursa'daki spor kültürüne katkıları dikkate alınarak, alan hem bir

spor müzesi, hem de sembolik spor alanı olarak yeniden düzenlenebilir ve peyzaj öğeleriyle Kültürpark'a bağlanabilir. Doğu cephesinde konutların zemin katında bulunan ticari alanlar niteliksel olarak düzenlenebilir, çevredeki kullanıcı profiline uygun işlevlerle geliştirilebilir, dere kanalı doğal yapısına dönüştürülebilir, çevresinde yeşil bir bant oluşturulabilir, Tower Plaza ve lojmanlar yıkılıp 100. yıl Parkından Müdürlük binasına kadar olan alan, gece-gündüz yaşayan bir medyatekle rekreasyon alanı olarak düzenlenebilir. Böylece Kültürpark, eski stadyum alanı, Altıparmak Meydanı, 100. yıl parkı, ve Cilimboz deresi vadisi yeşil bir koridor olarak kent merkeziyle, Merinos Atatürk Kongre ve Kültür Merkezini ve Merinos Parkını bağlayacak ve bir sonraki etapta vadi Botanik Parka kadar yeniden düzenlenerek kent içinde yeşil bir sistem oluşturarak sürekliliği sağlayacak, yeşil alanlar parçacıl lekeler olmaktan çıkacaktır.

Kullanıcılarla yapılan anket çalışmaları üzerinden elde edilen veriler göz önüne alınarak mekanda iyileştirilmesi gereken 5 öncelikli konu belirlenmiştir. Bunlar; dolaşım, trafik ve otoparklar, konut ve toplum, güven hissi, etki ve kontrol hissidir. Bu bağlamda; yaya ve bisikletlilere güvenli yollar sağlanmalı ve her yaş grubu ve engelliler için uygun teknik özellikte erişilebilir güzergahlar düzenlenmelidir. Yeterli kapasiteye sahip toplu taşıma araçları kullanılmalı, duraklar işlevsel ve yürüme mesafesi açısından uygun yerlerde olmalı ve bölgede yoğun trafikten dolayı oluşan hava ve gürültü kirliliğine karşı yeşil alanlar artırılmalıdır. İnsanların kendini günün her saati güvende hissedebilmesi için alan karma kullanımlı bir şekilde geliştirilmeli, gece-gündüz yaşayan işlev alanları artırılmalıdır. Alanla ilgili yapılacak çalışmalarda, alan sakinlerinin ve kentli kullanıcıların görüşleri alınarak, sürece dahil olmaları sağlanmalıdır. Böylece, hem kullanıcıların beklentileri karşılanacak, hem yapılan projeler benimsenecek, hem de kullanıcıların mekansal aidiyet duyguları güçlenecektir.

Bu öncelikli konular dışında, çalışma alanının kalitesinin birçok yönden düşük olduğu belirlenmiştir. Çalışma alanındaki sokak ve boşlukların kullanıcılar üzerinde estetik açıdan olumlu izlenimler yaratması için binalar ve kamusal mekanlar ortak bir tasarım diliyle tasarlanmalıdır. Doğal alanlara yönelik; rekreasyon alanları, parklar ve refüjler gibi yeşil alanlar, kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda tasarlanmalı, düzenli bakımı yapılmalı ve sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Oyun ve rekreasyona yönelik; çocuklar için yeterli oyun ve eğlence alanları oluşturulmalı ve bu alanların güvenliği sağlanmalıdır. Tesis ve imkanlara yönelik; genel hizmet mekanlarının (çeşme, tuvalet vb.) sayısı artırılmalı ve çöp depolama için yeterli imkanlar sağlanmalıdır. İş ve yerel ekonomiye yönelik; alanda kullanıcılara farklı beceriler kazandırmaya yönelik eğitim alanlarının sayısı artırılmalı ve her gruba yönelik istihdam olanakları yaratılmalıdır.

Bununla birlikte Bursa'nın en önemli akslarından biri olan Stadyum Caddesi ve Altıparmak Meydanı için geleceğe yönelik yapılacak çalışmalarda hem kentlilerin, hem de ilgili tüm aktörlerin dahil olacağı IAP2'nin tanımladığı çalıştaylar gibi farklı katılım teknikleri kullanılabilir. Özellikle alana yönelik bir tasarım vizyonun geliştirilmesi için bir kentsel tasarım yarışması düzenlenebilir. Yarışmada jüri'nin belirlediği eşdeğer ödüller halk oylamasına açılabilir, böylece toplumsal katılımın en üst noktaya çıktığı yetki verme düzeyine ulaşılabilir.

Sonuç olarak; başarılı ve kaliteli kamusal mekanlar oluşturmada, katılımcı yaklaşımın göz ardı edilemeyecek bir husus olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, değişen kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamak için kamusal mekanlardaki tasarımın esnek olması, uygulama sonrasında da ilgili yönetim tarafından kullanıcı görüşlerinin tekrar değerlendirilerek gerekli revizyonların yapılması gerekmektedir. Zamanla değerini yitiren, insanları birleştirmek yerine uzaklaştıran ve birer geçiş alanına dönüşen kamusal mekanların

önüne geçmek ve gün geçtikçe körelen kamusal yaşamı güçlendirerek sağlıklı kentler ve toplumlar oluşturmak için kamusal mekanlarda katılımcı tasarım yaklaşımlarına öncelik verilmelidir.

NOT: Bu makale Doç. Dr. Sibel Polat'ın danışmanlığında Serpil Kızıloğlu'nun yazdığı Bursa Ulu-dağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı'nda tamamlanan "Sağlıklı Kentler İçin Kamusal Mekan Kalitesinin Arttırılmasında Katılımcı Tasarımın Önemi: Bursa Altıparmak Meydanı - Stadyum Caddesi Örneği" adlı yüksek lisans tezi çalışmasından üretilmiştir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, F. (2013). Geçmişten günümüze Altıparmak Caddesi. Bursa'da Zaman Dergisi, <http://bursadazamandergisi.com/makaleler/gecmisten-gunumuz-altiparmak-caddesi-1165.html> - (Erişim tarihi: 05.05.2018).
- Anonim, (2005a). Bursa Büyükşehir Belediyesi. Sağlıklı şehirler için vizyonumuz ve planlarımız. https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/vizyon_ve_planlarimiz_trk_02_aralik_2005.pdf - (Erişim tarihi: 06.11.2018).
- Anonim, (2018a). Dünya Sağlık Örgütü. DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı Faz VII (2019-2024) için uygulama çerçevesi: hedefler, gereksinimler ve stratejik yaklaşımlar. <http://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/05/DSO-7.Faz-Rehberi-1.pdf> - (Erişim tarihi: 05.07.2019).
- Architecture & Design Scotland, NHS Health Scotland, Scottish Government. (2017). Place standard – How good is our place?. <https://placestandard.scot/place-standard.pdf> - (Erişim tarihi: 29.03.2018).
- Arnstein, S. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Planning Association*, 35(4): 216 – 224.
- Bursa Gazeteciler Cemiyeti, (2019). Bursa (tarihsel gelişim süreci). <http://bgc.org.tr/ansiklopedi/bursa-tarihsel-gelisim-sureci.html> - (Erişim tarihi: 17.03.2019).
- CABE, (2007). Commission for Architecture and Built Environment. Spaceshaper a user's guide. <https://designcouncil.org.uk/sites/default/files/asset/document/spaceshaper-a-users-guide.pdf> - (Erişim tarihi: 18.06.2018).
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., Tiesdell, S. (2003). Public places – urban spaces. Architectural Press, USA, 312 pp.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G., Stone, A.S. (1992). Public space. New York: Cambridge University Press, USA, 400pp.
- Demir Kahraman, M. (2014). İnsan ihtiyaçları ve mekansal elverişlilik kavramları perspektifinde yaşanılabilirlik olgusu ve mekansal kalite. *Planlama*, 24(2): 74-84.
- Gehl, J. (2004). Places For People - Melbourne, Australia. Gehl Architects and the City of Melbourne. <https://escholarship.org/content/qt7w39f29r/qt7w39f29r.pdf?t=krns18> - (Erişim tarihi: 19.06.2018).
- Gehl, J. (2011). Life between buildings: using public space. Island Press, USA, 216 pp.
- Gehl, J. & Svarre, B. (2013). How to study public life. Island Press, USA, 200 pp.
- Gökgür, P. (2008). Kentsel mekanda kamusal alanın yeri. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 158 s.
- Gölcük Sağlıklı Kentler Birliği, (2018). Sağlıklı kent nedir? Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Şehirler Projesi hakkında genel bilgi. <http://skb.golcuk.bel.tr/id3.html> - (Erişim tarihi: 02.02.2018).
- Göregenli, M. (2015). Çevre psikolojisi, insan-mekan ilişkileri. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 249 s.
- Holdar, G.G., Zakharcenko, O. (2002). Citizen participation handbook. People voice project. International Centre for Policy Studies. iMedia Ltd., <http://>

- siteresources.worldbank.org/INTBELARUS/Resources/eng.pdf - (Erişim tarihi: 01.05.2018).
- IAP2 (2018a). Advancing the practice of participation. <https://www.iap2.org/> - (Erişim tarihi 20.12.2018).
- IAP2 (2018b). Public participation pillars, [https://iap2usa.org/Resources/Documents/IAP2%20Federation%20%20P2%20Pillars%20\(2\)%20\(1\).pdf](https://iap2usa.org/Resources/Documents/IAP2%20Federation%20%20P2%20Pillars%20(2)%20(1).pdf) - (Erişim tarihi 20.12.2018).
- İnan, Z. (2008). Kentsel açık alanların kullanıcı gereksinimlerine göre tasarımı. Artvin Çoruh Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, 9 (1-2): 12-23.
- İnceoğlu, M., Aytuğ, A. (2009). Kentsel mekânda kalite kavramı. Megaron, 4(3): 131-146.
- Lynch, K. (2010). Kent imgesi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 215 pp.
- NHS Health Scotland, (2016). Place and communities. <http://www.healthscotland.scot/media/1088/27414-place-and-communties-06-16.pdf> - (Erişim tarihi: 29.03.2018).
- Participate in Design (2018). Why participatory design? <http://participateindesign.org/approach/why> - (Erişim tarihi: 20.12.2018).
- Participate in Design (2018) What is participatory design? <http://participateindesign.org/approach/what/> - (Erişim tarihi: 20.12.2018).
- Project for Public Spaces, (2002). What makes a successful place? New York: Project For Public Space. <https://www.pps.org/article/grplacefeat> - (Erişim tarihi: 23.01.2019).
- Project for Public Spaces, (2005). 10 principles for successful squares. <https://www.pps.org/article/squareprinciples> - (Erişim tarihi: 23.01.2019).
- Project for Public Spaces, (2007). What is placemaking?. New York: Project for Public Space. <https://www.pps.org/article/what-is-placemaking> - (Erişim tarihi: 10.01.2018).
- Project for Public Spaces, (2017). The placemaking process. New York: Project for Public Space. <https://www.pps.org/article/5-steps-to-making-places> - (Erişim tarihi: 13.01.2018).
- Polat, S. (2013). Kamusal dış mekanlarda mimari kimliği değerlendirmek için bir yöntem önerisi: Bursa-Cumhuriyet Alanı örneği. Bursa: Nilüfer Akkılıç Library, Bursa, 380 s.
- Sanoff, H. (2000). Community participation methods in design and planning. John Wiley & Sons, USA, 320 pp.
- Sepe, M. (2013). Planning and place in the city: Mapping place identity. Routledge, England, 352 pp.
- Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği (SKB), (2018). Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı. <http://www.skb.gov.tr/dunya-saglik-orgutu-avrupa-saglikli-sehirler-agi/> - (Erişim Tarihi: 02.02.2018).
- Uzgören, G., Erdönmez, M.E. (2017). Kamusal açık alanlarda mekan kalitesi ve kentsel mekan aktiviteleri ilişkisi üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Megaron*, 12(1):41-56.
- Whyte, W. H. (2000). The social life of small urban spaces. Project for Public Spaces, New York, USA, 120 pp.